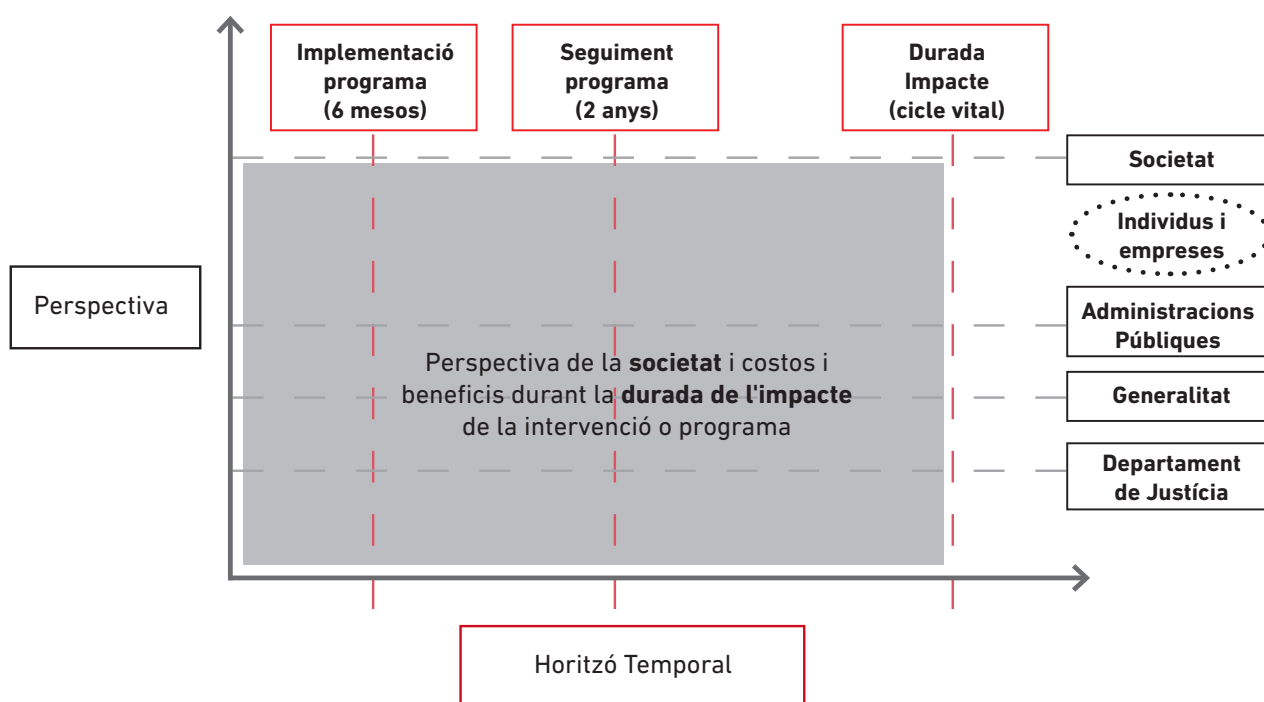

Guia pràctica 14 - L'avaluació econòmica en l'àmbit de les polítiques de justícia. Una guia introductòria

Col·lecció Ivàlua de guies pràctiques sobre avaluació de polítiques públiques

ivàlua Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques

Institucions membres d'Ivàlua

© 2016, Ivàlua

No es permet la reproducció total o parcial d'aquest document, ni el seu tractament informàtic, ni la seva transmissió en qualsevol forma o per qualsevol mitjà, ja sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per registre o altres mètodes, sense el permís del titular del Copyright.

Autor:

Ramon Sabés Figuera

L'autor agraeix els valuosos comentaris i suggeriments a una versió preliminar d'aquesta guia realitzats per David Casado d'Ivàlua, Anna Tarrach, Maria José del Blanco i Ángeles Blanco del Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda de la Generalitat de Catalunya, i Bernat Sánchez i Juan Antonio López del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

Maquetació i disseny portada: jaumbadosa.es

Primera edició: Abril de 2016

Amb la col·laboració de:

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	PÀG. 5
2. L'AVALUACIÓ ECONÒMICA: CONCEPTES BÀSICS I UTILITAT EN L'ÀMBIT DE LES POLÍTIQUES DE JUSTÍCIA	PÀG. 6
2.1 QUÈ ÉS UNA AVALUACIÓ D'UN PROGRAMA O D'UNA POLÍTIKA PÚBLICA?	pàg. 6
2.2 QUÈ ÉS UNA AVALUACIÓ ECONÒMICA?	pàg. 9
2.3 TIPUS D'AVALUACIONS ECONÒMIQUES	pàg. 12
3. ELEMENTS D'UNA AVALUACIÓ ECONÒMICA	PÀG. 19
3.1 DEFINICIÓ DE L'ÀMBIT DE L'ANÀLISI	pàg. 19
3.2 ESTIMACIÓ DE L'IMPACTE	pàg. 24
3.3 QUANTIFICACIÓ DELS COSTOS I BENEFICIS	pàg. 27
3.3.1 VALORACIÓ DE L'ÚS DE RECURSOS: QUANTIFICACIÓ DELS COSTOS	pàg. 28
3.3.2 QUANTIFICACIÓ DE L'EFFECTIVITAT I ELS BENEFICIS	pàg. 33
3.4 DESCOMPTE TEMPORAL DELS COSTOS I BENEFICIS	pàg. 37
3.5 INTERPRETACIÓ DE RESULTATS I CRITERIS DE DECISIÓ	pàg. 40
3.6 AVALUACIÓ DE LA SOLIDESA DELS RESULTATS MITJANÇANT ANÀLISIS DE SENSIBILITAT	pàg. 41
3.7 L'AVALUACIÓ DE L'AVALUACIÓ	pàg. 43
4. CONCLUSIONS	PÀG. 47
5. GUIA DE RECURSOS	PÀG. 49
5.1 MANUALS I GUIES	pàg. 49
5.2 E-RECURSOS	pàg. 50
6. BIBLIOGRAFIA	PÀG. 51

1. INTRODUCCIÓ

Les administracions públiques tenen un paper determinant i únic en l'àmbit de les polítiques de justícia, entenent com a polítiques de justícia totes aquelles polítiques relacionades amb l'administració de justícia, el suport i la gestió d'aquesta administració i l'execució penal que duen a terme els diferents nivells de l'administració pública. Atès aquest paper clau de les administracions públiques, resulta especialment important que les decisions sobre quines polítiques o programes públics s'implementen en aquests àmbits estiguin el millor fonamentades possible. Davant d'un problema o una necessitat que cal resoldre, les administracions públiques sempre tenen diferents opcions que es poden plantejar com a solució. Aquestes opcions tindran característiques i atributs diferents a diversos nivells, un dels quals cal considerar a l'hora de prendre les decisions és la seva eficiència. L'eficiència d'un programa es determina mitjançant l'anàlisi conjunta dels recursos emprats i els resultats que el programa proporciona en termes, per exemple, de reducció de la reincidència, delictes evitats, insercions laborals o reducció del temps requerit per fer tràmits judicials. En altres paraules, avalua quin és l'esforç (mesurat en termes de cost) necessari per assolir un nivell de resultats mitjançant la implementació del programa o intervenció.

L'eina que permet analitzar l'eficiència dels programes és l'avaluació econòmica. Aquest tipus d'anàlisi està relativament estès en determinats sectors en el context català, com poden ser la sanitat i les infraestructures, però no en l'àmbit de les polítiques de justícia. Per facilitar aquest ús, és convenient incrementar el coneixement a nivell pràctic sobre com fer aquest tipus d'anàlisi, conjuntament amb la presentació explícita dels seus avantatges i utilitats.

En aquest sentit, tot i que la realització d'avaluacions econòmiques en diferents àmbits comparteix una estructura i mètodes comuns, existeixen certes especificitats per a cadascun d'ells. Per aquest motiu, aquesta guia té l'objectiu de presentar d'una forma introductòria i pràctica la tècnica de l'avaluació econòmica focalitzant-ne l'ús en l'àmbit de les polítiques de justícia.

La guia segueix l'estructura que es detalla a continuació. En la secció següent es descriu què és l'avaluació econòmica i els diferents mètodes que existeixen per dur-la a terme, englobant-la dins del context general de l'avaluació de polítiques públiques. A continuació, i utilitzant els diferents passos o fases d'una avaluació econòmica, s'aprofundeix en els aspectes pràctics de la tècnica mitjançant exemples (reals i hipotètics) de l'àmbit de les polítiques de justícia. Aquest enfocament pràctic de la guia es veu reforçat per la informació continguda en la secció 5, que inclou els enllaços a una sèrie de recursos específics, guies i repositoris d'evidència per a l'anàlisi econòmica de polítiques impulsades per les administracions responsables de les polítiques de justícia

2. L'AVALUACIÓ ECONÒMICA: CONCEPTES BÀSICS I UTILITAT EN L'ÀMBIT DE LES POLÍTIQUES DE JUSTÍCIA

2.1 QUÈ ÉS UNA AVALUACIÓ D'UN PROGRAMA O D'UNA POLÍTICA PÚBLICA?

La descripció que es presenta en aquesta secció de la guia dels conceptes bàsics d'una avaluació econòmica ha d'estar precedida de la caracterització general de la família d'estudis o mètodes a la qual pertany aquesta tècnica. I aquesta família és la dels mètodes avaluadors d'intervencions i programes, i específicament de programes impulsats des de l'administració pública. Una intervenció o política pública pot adoptar moltes formes, des de polítiques que impliquen la prestació d'un servei fins a la concessió de subvencions o canvis reguladors. A més, els àmbits d'actuació també són molt diversos, des de programes d'àmbit supraestatal fins a intervencions a nivell local. Tanmateix, qualsevol intervenció pública té dos atributs:

- Tenir una raó de ser. És a dir, l'objectiu de les intervencions és transformar una situació insatisfactòria en una altra que sigui més satisfactòria. Resoldre problemes, cobrir necessitats noves o recentment identificades o modificar situacions o resultats considerats no adequats pels promotors de les polítiques, són els motius per implementar un programa o intervenció pública. Millorar i agilitzar l'Administració de Justícia, evitar reincidències en el delictes o evitar la judicialització extrema de conflictes familiars són exemples de problemes de l'àmbit de la justícia per als quals existeixen programes i intervencions públiques que intenten posar-hi remei.
- Portar associada una teoria sobre com els programes, activitats o regulacions promulgades induiran els canvis necessaris per resoldre el problema identificat com a raó de ser de la política. És el que es denomina teoria del canvi (o teoria de la intervenció o teoria del programa), que és una «cadena d'hipòtesis sobre com s'espera que els recursos assignats a la intervenció permetin desenvolupar unes activitats que produeixin determinats productes (*outputs*), els quals, al seu torn, generen beneficis de curta, mitjana i llarga durada sobre la societat en el seu conjunt o en la població objectiu de la política o el programa (impacte o *outcomes*)» (Blasco 2009).

Aquestes dues característiques ajuden a fer un esquema dels programes o polítiques públiques, tal com es presenta en el Gràfic 1 amb l'ajuda d'un hipotètic exemple de l'àmbit de les polítiques de justícia: un programa de formació professional per a presos.

Gràfic 1. Programa hipotètic de formació professional per a presos

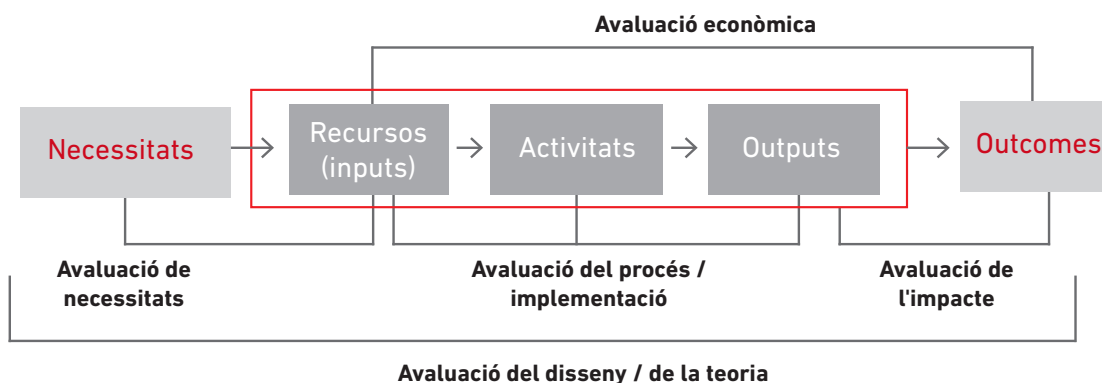
Font: Elaboració pròpia a partir de Blasco (2009)

¹ En aquest cas hipotètic d'un programa de formació professional per a presos, la necessitat, problema o situació insatisfactòria detectada seria la baixa reinserció laboral dels individus una vegada finalitzades les seves condemnes. Amb l'objectiu d'augmentar aquesta reinserció, es posaria en marxa un programa de formació professional que ofereix diferents cursos ocupacionals als presos durant la seva estada a presó, gestiona i facilita pràctiques en empreses (quan els presos accedeixen a la situació de règim obert, per exemple) i, en darrer lloc, quan els presos hagin finalitzat la seva condemna, faria seguiments individuals que inclourien reunions periòdiques amb tècnics de reinserció laboral.

Un programa com aquest, tant si es fa de forma explícita o implícita, se sustenta en la teoria que la baixa reinserció laboral d'aquest col·lectiu es deu a la seva baixa qualificació professional i que, per tant, si es millora aquest aspecte, augmentaran les seves probabilitats de trobar feina una vegada finalitzades les seves condemnes. Una extensió d'aquesta teoria del canvi és establir una relació entre situacions d'atur i una major probabilitat de cometre un delictes i tornar a ser condemnat. Per tant, els resultats finals (outcomes) que busca un programa com el descrit són una major taxa de reinserció laboral dels exreclusos i menors taxes de reincidència entre aquest col·lectiu. És important destacar que una millora en aquests resultats és l'objectiu final del programa i no la millora i l'increment dels productes o outputs del programa, com poden ser les hores de formació o les pràctiques realitzades.

Existeixen diferents tipus d'avaluació de programes o polítiques públiques, cadascun d'ells amb diferents objectius i utilitats. El Gràfic 2 els il·lustra a partir de l'esquema utilitzat anteriorment.

Gràfic 2. Tipus d'avaluació

Font: Elaboració pròpia a partir de Blasco (2009)

Una **avaluació de necessitats** d'un programa analitza si la naturalesa i la magnitud del problema (taxa d'atur de la població exreclusa) justifiquen l'existència del programa. És un primer pas especialment necessari en la planificació d'un programa nou o en la reforma d'un de madur. L'**avaluació del disseny o de la teoria** planteja la revisió dels fonaments lògics en què està basat el programa (per exemple, la baixa qualificació dels exreclusos és un dels motius dels seus baixos índexs d'ocupació) per tal d'avaluar la seva validesa. En una **avaluació del procés o de la implementació** es determina allò que el programa realment fa en comparació amb les previsions del disseny (els presos mostren interès suficient pels cursos que el programa ofereix? Els cursos s'implementen de manera que mantenen l'interès dels participants?) amb l'objectiu de valorar si hi ha aspectes de la implementació especialment problemàtics i si s'assoleixen els objectius operatius (cursos realitzats, pràctiques fetes) del programa. L'avaluació de la consecució dels objectius estratègics del programa (augment de la inserció laboral i disminució de les taxes de reincidència) constitueix el propòsit de les **avaluacions d'impacte**. En altres paraules, es tracta d'esbrinar si la intervenció efectivament mitiga el problema que li dona raó de ser mitjançant una anàlisi que aspira a atribuir causalment els canvis observats a la intervenció (l'augment de la inserció laboral es deu al programa o és conseqüència d'una millora general de l'activitat econòmica?). En darrer lloc, l'objectiu d'una **avaluació econòmica** d'un programa és analitzar si aquest fa un ús eficient dels recursos (l'augment de la inserció laboral dels participants compensa el cost del programa?). Cal recalcar que aquest tipus d'exercici és diferent d'una anàlisi financera d'un projecte que només valora els ingressos i costos pressupostaris. L'objecte d'aquesta guia és oferir una descripció introductòria, però alhora detallada, de les metodologies existents per fer avaluacions econòmiques en l'àmbit de les polítiques de justícia.

Tanmateix, abans d'iniciar l'esmentada descripció, resulta útil mencionar breument una variable classificatòria més respecte l'avaluació de programes o polítiques públiques: el moment de la seva realització respecte la fase d'implementació en què es troben els programes. La Taula 1 resumeix les característiques dels tres tipus d'avaluació que es poden donar en relació amb el moment de la seva realització.

Taula 1. Tipus d'avaluació respecte el moment de la seva realització

PERSPECTIVA	EN QUIN MOMENT ENS TROBEM?	QUAN VOLEM TENIR LA INFORMACIÓ?	LIMITACIONS I AVANTATGES
EX ANTE	Avui	Demà	<ul style="list-style-type: none"> S'intenten anticipar els impactes abans de prendre la decisió El disseny de la política es beneficia de la reflexió a què obliga l'avaluació Les incerteses sobre el futur són difícils de controlar
PROSPECTIVA		Per poder preguntar-se demà sobre l'ahir	<ul style="list-style-type: none"> Possibilitat de generar les dades més adequades per fer una avaluació robusta El disseny de la política es beneficia de la reflexió a què obliga l'avaluació
RETROSPECTIVA (EX POST)		Ahir	<ul style="list-style-type: none"> La situació més habitual Cal adaptar-se a la disponibilitat de dades Si la política era errònia, ja no es pot solucionar

Font: Elaboració pròpia

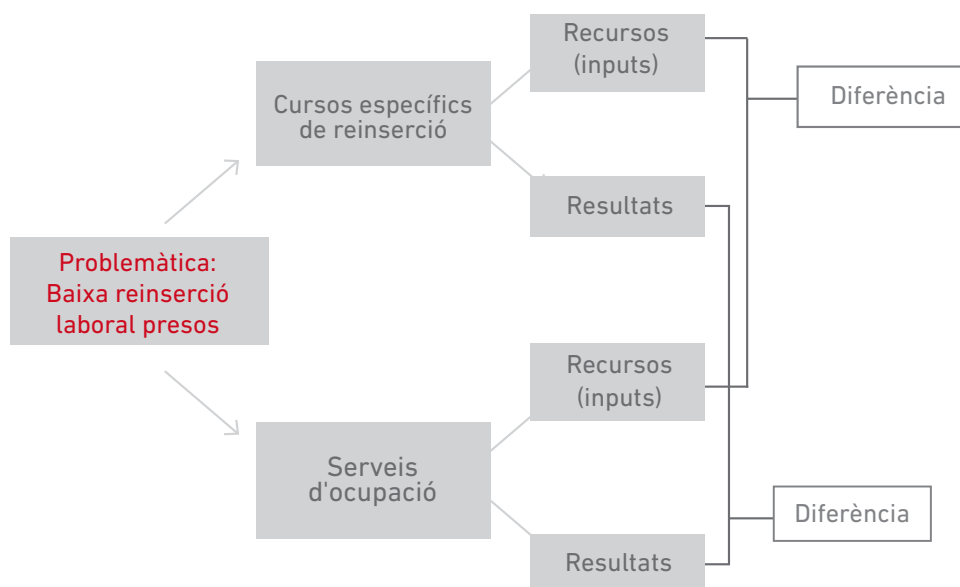
2.2 QUÈ ÉS UNA AVALUACIÓ ECONÒMICA?

Una avaluació econòmica d'un programa és una anàlisi de la seva eficiència que es realitza mitjançant la valoració conjunta de l'ús de recursos derivats de la implementació del programa i dels beneficis o impacte del mateix. Un concepte implícit en aquesta definició, i que és molt rellevant, és el fet que perquè aquesta anàlisi de l'eficiència sigui correcta és necessari que les alternatives a avaluar siguin com a mínim dues. En altres paraules, s'avalua l'impacte que té la implementació del programa objecte de l'avaluació respecte d'una situació alternativa, que pot ser la implementació d'un altre programa o bé que no existeixi un programa específic («no fer res»). I el mateix succeeix amb l'avaluació dels recursos emprats per dur a terme el programa: es consideren els recursos addicionals necessaris respecte d'un altre possible programa o respecte de l'opció «no fer res».

L'exemple del programa de formació professional per a presos servirà per il·lustrar la necessitat que en una avaluació econòmica les alternatives avaluades siguin com a mínim dues. La seva eficiència estarà determinada pels resultats que ofereix i amb quin cost (o ús de recursos).

Els resultats es podrien quantificar a partir del nombre d'exreclusos que aconseguen feina gràcies al programa i que no l'haguessin aconseguit sense l'existència del mateix (impacte). Per obtenir aquest nombre, és necessari saber quants dels exreclusos que han aconseguit feina l'haguessin aconseguit en qualsevol cas. És a dir, cal conèixer quin hagués estat el nombre d'exreclusos amb feina en la situació alternativa al programa (ja sigui la implementació d'un altre programa o el «no fer res») i comparar-lo amb el nombre d'exreclusos amb feina entre els participants en el programa. Aquest resultat net és l'impacte del programa de formació professional a presons².

Gràfic 3. Esquema d'una avaluació econòmica: Programa de formació professional per a presos

Font: Elaboració pròpia

I de la mateixa manera respecte de l'ús de recursos. Cal saber quin és el cost addicional necessari que suposa posar en marxa el programa. Per a això, es compara el cost total que implica la implementació del programa amb el cost de l'alternativa que el programa reemplaça i amb la qual es compara (fins i tot quan l'alternativa és no fer res, ja que també suposa un ús de recursos). En l'exemple, seria el cost que aquests individus suposarien per als serveis genèrics d'ocupació als quals acudirien si no tinguessin accés als serveis específics. En el Gràfic 3 es representa esquemàticament el concepte d'avaluació econòmica o d'eficiència.

Un altre exemple, aquesta vegada de l'àmbit dels programes de modernització de l'administració de justícia, seria una avaluació econòmica d'un programa consistent en

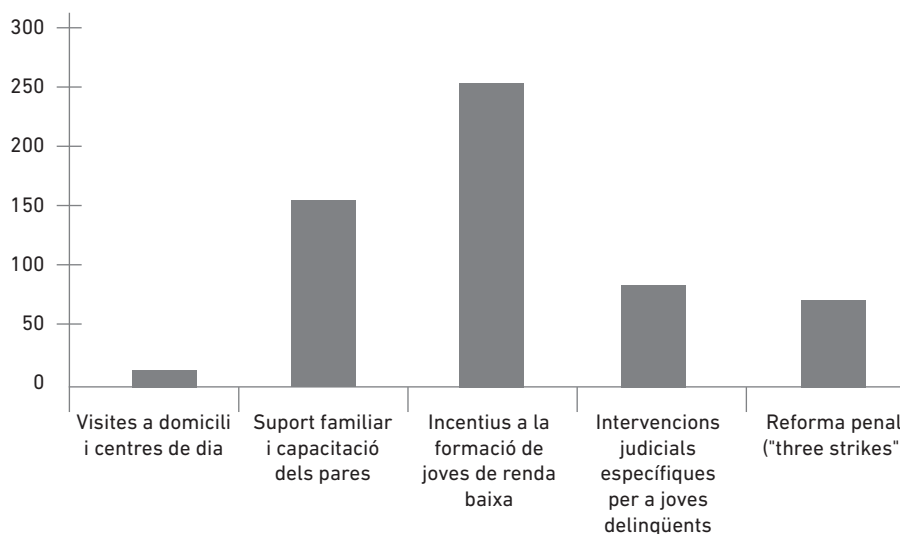
la centralització de determinats serveis i processos mitjançant la creació d'unitats que els proporcionessin a diferents jutjats. En aquest cas, l'alternativa de comparació seria la situació actual en què aquests serveis son prestats per cadascun dels jutjats. L'avaluació hauria d'analitzar les diferències de costos i resultats entre les dues alternatives. En aquesta anàlisi s'hauria de contemplar, en relació amb els costos, les repercussions del nou servei sobre l'ús de tots els recursos, i no centrar-se únicament en els costos de la posada en marxa de les noves unitats. És a dir, si per exemple la implementació del nou sistema suposa un cost major (o menor) per a altres serveis dels jutjats, diferents dels centralitzats, aquest s'ha d'incloure en l'avaluació econòmica. Pel que fa a l'impacte de la creació de les noves unitats sobre els resultats, per exemple en termes de durada dels processos judicials, aquests també s'haurien de considerar de forma diferencial.

Per tant, l'eficiència d'un programa es determina mitjançant l'anàlisi conjunta dels seus resultats addicionals i el seu ús addicional de recursos. En altres paraules, una avaluació econòmica és el procés sistemàtic d'identificar, mesurar i valorar els costos i els resultats de dues o més intervencions o programes alternatius, i fer-ne l'anàlisi comparativa posterior.

La utilitat principal de les avaluacions econòmiques de programes o polítiques públiques és ajudar a la presa de decisions proporcionant informació sobre quin és el millor ús dels recursos disponibles. Aquest objectiu es pot assolir perquè aquest tipus d'avaluacions permeten identificar les intervencions que maximitzen els resultats aconseguits a partir d'una quantitat donada de recursos o, alternativament, identificar les intervencions que obtenen un determinat nivell de resultats minimitzant els recursos emprats. En altres paraules, davant d'un problema o necessitat ofereixen informació als decisors sobre l'eficiència de les diferents alternatives disponibles o suggerides per afrontar-lo.

Aquesta utilitat de les avaluacions econòmiques es pot il·lustrar mitjançant un exemple amb dades reals de l'àmbit de les polítiques de justícia, tot i que procedent d'un altre context, dels Estats Units. En aquest cas, s'avaluaren econòmicament intervencions o programes dirigits a reduir el comportament criminal, o els seus factors de risc, en nens o joves en situació de risc mitjançant intervencions primerenques. S'analitzà quin seria el cost addicional d'evitar un delictes greu mitjançant la implementació de diferents programes. Cadascun dels programes fou comparat amb l'alternativa de «no fer res» o, dit d'una altra manera, no implementar cap programa específic dirigit a aquesta població de risc. En aquest exemple, atès que la mesura de resultat és una mesura negativa (quants menys delictes, millor), l'impacte de les diferents intervencions analitzades es planteja en delictes evitats. Tal com s'ha descrit prèviament, la quantificació de l'ús de recursos i del seu cost es realitza de forma addicional. Els resultats d'aquesta avaluació econòmica permeten la comparació directa de l'eficiència de diferents polítiques alternatives tal com es mostra en el Gràfic 4, en què es comparen el nombre de delictes greus evitats per cada milió de dòlars invertit en cadascun dels diferents programes.

Gràfic 4. Nombre de delictes greus evitats per milió de dòlars de despesa

Font: Greenwood i altres (1996)

Les avaluacions econòmiques, en comparar els beneficis i costos socials d'un projecte o política, permeten valorar les conseqüències que impliquen les actuacions del sector públic i, d'aquesta manera, reduir el risc d'emprendre o continuar amb accions que puguin resultar contràries a l'interès general. Això no obstant, cal recalcar que l'objectiu de l'avaluació econòmica no és substituir la decisió política pel judici de tècnics, sinó que aquestes decisions estiguin més informades. Encara que l'eficiència no ha de ser necessàriament l'únic ni el principal criteri, cal garantir que sempre es consideri a l'hora de decidir l'ús dels recursos públics.

Així mateix, per maximitzar la utilitat de les avaluacions econòmiques en el procés decisor, és convenient que la informació que aquestes proporcionen sigui el més adequada possible. En aquest sentit, un factor clau és el tipus o mètode d'avaluació econòmica emprat. A continuació es detallen breument els diferents mètodes existents, juntament amb els seus principals avantatges i problemes.

2.3 TIPUS D'AVALUACIONS ECONÒMIQUES

Els diferents mètodes o tipologies d'avaluacions econòmiques es diferencien bàsicament en un únic aspecte: les unitats utilitzades per a la quantificació dels resultats o impacte de les diferents alternatives incloses en l'avaluació. Tal com s'ha detallat en la secció anterior, en una avaluació econòmica s'analitzen i es comparen entre si tant els costos (ús de recursos) com els resultats de dos o més programes o polítiques. En tots els mètodes d'avaluació econòmica existents, la valoració de l'ús de recursos motivat o provocat per la implementació de les

diferents alternatives avaluades es realitza en unitats monetàries. En altres paraules, el cost que suposa aquest ús de recursos sempre es quantifica en euros, dòlars, lliures esterlines o qualsevol altra moneda. No obstant això, hi ha cinc maneres diferents de quantificar els resultats o impactes, que es corresponen amb cinc tipus d'avaluacions econòmiques diferents:

- **Anàlisi de minimització de costos (AMC):** és un tipus d'avaluació econòmica en què els resultats o beneficis de les alternatives se suposen essencialment idèntics. Per tant, només es valoren els costos de les alternatives avaluades i la decisió únicament té en compte les diferències en els mateixos. El criteri clau per poder emprar aquesta tècnica és demostrar o justificar que els resultats són idèntics entre les alternatives avaluades, ja que aquesta situació no és molt freqüent.

Un exemple d'avaluació econòmica mitjançant el mètode de minimització de costos en l'àmbit de les polítiques de justícia podria ser l'avaluació d'un sistema digital de gravació/reproducció en els judicis que substituís un d'analògic; en aquest cas es podria argumentar que els resultats o l'impacte en l'activitat judicial no es veuen afectats, però sí que es podria produir un impacte sobre els costos.

És important recalcar que una anàlisi que només valori els costos de diferents alternatives no és una avaluació econòmica completa, llevat que es justifiqui la igualtat en resultats.

- **Anàlisi cost-conseqüències (ACC):** en aquest tipus d'estudis, els costos i les conseqüències de les diferents alternatives es presenten de manera desagregada, normalment utilitzant més d'una mesura de resultat, i es deixa al destinatari de l'anàlisi la valoració de cadascun dels resultats.

Tornant a l'exemple hipotètic del programa de formació ocupacional a presons, una anàlisi cost-conseqüències presentaria el cost d'aquest programa i de l'alternativa (serveis d'ocupació general, per exemple) juntament amb els resultats de les dues alternatives segons diferents mesures: per exemple, dies de contracte laboral de les persones que han trobat una feina, nombre de contractes indefinits, taxes de reincidència i nombre de delictes greus comesos pels participants, tal com es mostra (amb dades hipotètiques) en la Taula 2. En aquest cas, i fet de forma expressa pel bé de l'explicació, per a algunes mesures la comparació seria favorable al programa de formació professional, mentre que en d'altres resultaria més adequada l'alternativa, que correspondria al servei d'ocupació.

Taula 2. Exemple d'anàlisi cost-conseqüències

INTERVENCIÓ	COSTOS	DIES DE CONTRACTE	CONTRACTES INDEFINITS	REINGRESSOS A PRESÓ	DELICTES GREUS
Programa formació professional a presons	32.000€	3000	2	15	5
Serveis d'ocupació	12.000€	2600	4	10	9
Diferència	20.000€	400	-2	5	-4

Per tant, en una avaluació econòmica que utilitza la tècnica de l'anàlisi cost-conseqüències, llevat que tant els costos com totes les mesures de resultats utilitzades siguin favorables a una alternativa (menors costos i millors resultats), l'usuari de l'estudi ha de ponderar les diferències entre les diferents mesures de resultats i entre els costos per poder prendre una decisió.

- **Anàlisi cost-efectivitat (ACE):** en aquest tipus d'avaluació econòmica els resultats es mesuren en unitats no monetàries equivalents per a totes les alternatives. Aquestes unitats són unitats naturals i l'objectiu final és assolir una ràtio cost-efectivitat que expressi el cost addicional per unitat de resultat addicional obtingut mitjançant el programa avaluat (comparat amb l'alternativa). És a dir, les ràtios o proporcions cost-efectivitat s'han de calcular de manera incremental, això és, com el quocient entre la diferència en els costos del programa i la diferència en els resultats.

Per exemple, una avaluació d'un programa de mesures comunitàries per a adolescents que hagin comès algun delictes respecte de mesures de restricció de la llibertat pot prendre com a unitat d'efectivitat el nombre de reincidències en el delictes. Una vegada calculats els costos i l'efectivitat de les dues alternatives, si el programa de mesures comunitàries és més efectiu (menys reincidències) però també més costós, el resultat de l'avaluació econòmica mitjançant una anàlisi cost-efectivitat serà la ràtio entre la diferència de costos i la diferència d'efectivitat (reincidències). El valor d'aquesta ràtio correspondrà al cost addicional per reincidència evitada del programa comunitari respecte del programa basat en mesures de restricció de la llibertat. No obstant això, un dels problemes principals dels estudis de cost-efectivitat és interpretar els resultats a l'hora de decidir com assignar recursos. La dificultat rau a decidir quan «val la pena» aplicar un programa nou atenent la ràtio incremental cost-efectivitat. Per exemple, s'ha d'aplicar el programa de mesures comunitàries per a delinqüents juvenils si el cost addicional per reincidència evitada és de 3.000 €? I si fos de 30.000 €?

En canvi, un dels seus avantatges és que permet comparar avaluacions econòmiques de programes molt diferents sempre que els resultats s'expressin en la mateixa unitat. Per exemple, es poden comparar els resultats d'una avaluació d'un programa d'implementació de policia de proximitat (respecte de l'status quo) amb els d'una avaluació d'una política de suspensió de condemnes per delictes lleus a persones amb problemes de drogoaddicció (per comparació a no implementar cap política específica) si en ambdues avaluacions la unitat d'efectivitat emprada són els delictes evitats.

Tanmateix, el fet d'haver d'escollir una única unitat d'efectivitat com a mesura dels resultats dels programes és una limitació d'aquest tipus de tècniques. Així, en l'exemple de la formació ocupacional a presos es pot pensar que aquest tipus de programes poden tenir impacte tant sobre les taxes d'atur com sobre les de reincidència. Això no obstant, en una anàlisi cost-efectivitat, només es podrà utilitzar una de les mesures. La tècnica de l'ACE tampoc permet comparar intervencions que tinguin objectius diferents i que, per tant, el seu impacte es mesura en unitats diferents. Així, no és possible comparar els resultats d'una ACE d'un programa dirigit a evitar la reincidència de presos amb problemes de drogoaddicció amb els resultats d'una ACE d'un programa de mediació per a famílies conflictives, ja que l'impacte dels programes no es pot quantificar emprant les mateixes mesures d'efectivitat.

- **Anàlisi Cost Utilitat (ACU):** aquest tipus d'avaluacions econòmiques es van desenvolupar per superar les dues últimes limitacions esmentades de les ACE, especialment en l'àmbit sanitari³. En una anàlisi cost-utilitat, els resultats de les intervencions sanitàries es mesuren utilitzant sempre la mateixa unitat de mesura, que es basa a quantificar la variació en utilitat individual que les intervencions proporcionen.

En el cas de l'àmbit sanitari, la unitat de mesura utilitzada són els anomenats anys de vida ajustats per qualitat (AVAC). L'AVAC permet comparar, per exemple, una intervenció quirúrgica de maluc amb un programa de prevenció de l'Alzheimer ja que, segons l'ACU, els resultats d'aquestes dues intervencions, i de qualsevol altra de l'àmbit sanitari, s'han de valorar segons la seva capacitat per augmentar els anys de vida i/o la qualitat de vida (relacionada amb la salut) amb què es viuen aquests anys.

Aquesta tècnica no es pot aplicar fàcilment a l'àmbit de les polítiques de justícia atesa la dificultat per desenvolupar una mesura de resultats que, de la mateixa manera que ho fa l'AVAC en el sector sanitari, reculli adequadament la majoria d'efectes de les polítiques o intervencions en aquest àmbit.

- **Anàlisi Cost-Benefici (ACB):** en aquest tipus d'avaluacions econòmiques, tant els resultats de les polítiques com l'ús de recursos que aquestes impliquen es valoren en termes monetaris. Així, els diferents resultats de les intervencions es monetitzarien mitjançant l'assignació d'un valor monetari (en euros, dòlars, etc.) i s'agreguen per obtenir el valor monetari total dels

resultats o impacte de les intervencions, que rep el nom de beneficis. Aquesta quantitat, com està denominada en les mateixes unitats de mesura, es compara directament amb la valoració de l'impacte de les intervencions sobre l'ús de recursos (els costos). Aquesta comparació directa de beneficis i costos permet determinar clarament quan una intervenció és eficient (sempre valorant-la respecte d'un altre programa, l'actual, o no fer res, etc.); i ho serà quan els beneficis siguin superiors als costos, és a dir, quan el valor net sigui positiu.

En un programa de mesures comunitàries per a delinqüents juvenils, una anàlisi cost-benefici monetitzaria la reducció en les taxes de reincidència mitjançant l'assignació d'un valor monetari (negatiu en aquest cas) als reingressos a presó. Però a més, si el programa demostrés un impacte sobre altres mesures de resultats, com l'educació o l'ocupació, aquests resultats també s'haurien de monetitzar per tal d'obtenir el benefici total de la intervenció comunitària respecte d'intervencions basades en les mesures restrictives de la llibertat. Un altre exemple podria ser la implementació d'un sistema online aplicable a determinats tràmits i processos judicials que tingués un impacte positiu en la durada d'aquests processos, així com en el temps que els individus i les empreses els haguessin de dedicar. En una ACB d'aquest sistema caldria monetitzar aquests impactes positius mitjançant l'assignació d'un valor (en euros) que intenti aproximar el valor que la societat els atorga⁴.

És important recalcar la necessitat que en les ACB (com en totes les avaluacions econòmiques) s'analitzin com a mínim dues alternatives. Així, l'ACB d'un nou programa o política s'ha de basar en els costos addicionals i la valoració monetària dels resultats addicionals que el programa té i proporciona respecte de la situació actual, fins i tot en els casos en què prèviament no s'hagués establert un programa específic per al problema objecte de la nova política. Això es deu al fet que l'opció de no fer res també té els seus costos i els seus resultats.

Un senzill exemple hipotètic seguint amb el programa de formació professional per a presos ajudarà a il·lustrar la importància d'incloure com a mínim dues alternatives en una avaluació econòmica. Assumint uns valors determinats per a (només) els costos del programa i per a (només) la valoració monetària dels resultats del programa (que es mostren en la Taula 3), el programa de formació professional té un valor net positiu i, per tant, es podria aventurar que es tracta d'un programa eficient. Això no obstant, aquesta conclusió seria errònia perquè, tal com s'ha comentat anteriorment, l'anàlisi de l'eficiència requereix avaluar el cost addicional exigint per obtenir determinats resultats addicionals. En aquest exemple, per obtenir aquests valors, cal estimar quin seria el cost i els resultats dels serveis existents que el nou programa reemplaça. En aquest cas, suposant que no hi hagués cap programa específic, els presos haguessin anat als serveis d'ocupació disponibles per al conjunt de la població. Una vegada obtinguts els valors de cost i resultats de l'alternativa, es pot quantificar correctament quina és la valoració monetària dels resultats addicionals que el nou programa proporciona (15.000 €) i comparar-los amb

el cost adicional necessari per obtenir-los (20.000 €). En aquest cas, aquesta comparació dóna lloc a una conclusió clarament diferent de la que s'obté si només es consideren les dades de costos i resultats del nou programa.

Taula 3. Exemple d'una ACB i la necessitat d'incloure més d'una alternativa.

INTERVENCIÓ	COSTOS	BENEFICIS: VALORACIÓ MONETÀRIA DELS RESULTATS	VALOR NET
PROGRAMA FORMACIÓ PROFESSIONAL A PRESONS	32.000€	40.000€	8.000€
SERVEIS D'OCUPACIÓ	12.000€	25.000€	13.000€
DIFERÈNCIA	20.000€	15.000€	-5.000€

Font: Elaboració pròpia

Un dels principals atractius de la tècnica de l'ACB és que permet fer comparacions entre projectes de naturalesa molt diversa, ja que homogeneïtza la unitat de mesura dels resultats en valors monetaris. Així mateix, aquesta homogeneïtzació en unitats monetàries, les mateixes que s'usen per valorar l'ús de recursos que impliquen les diferents alternatives, facilita la comparació directa entre costos i resultats, fet que permet obtenir conclusions inequívokes sobre la conveniència d'adoptar una política o posar en marxa un programa nou. Tanmateix, la necessitat d'assignar un valor monetari als diferents resultats és la crítica principal que rep aquesta tècnica, atesa la dificultat d'aquest requisit. Així, l'ACB planteja valorar en euros esdeveniments com l'ingrés d'una persona a presó, un delictes greu o fins i tot la (pèrdua de la) vida d'una persona. En seccions posteriors es descriuen les diferents tècniques per fer aquestes valoracions.

Els cinc tipus d'anàlisi descrits són els que es consideren tècniques d'avaluació econòmica completes. La Taula 4 ofereix una síntesi de les seves característiques principals. És necessari subratllar que, de vegades, es presenten com a avaluacions econòmiques estudis que en realitat, malgrat tenir un component o enfocament econòmic, no són avaluacions econòmiques. Per exemple, una anàlisi de costos de diferents programes en què no es justifiqui que els resultats dels programes siguin els mateixos, no és una avaluació econòmica. De la mateixa manera, tal com s'ha comentat anteriorment, tampoc ho és una anàlisi financera que valori els ingressos i costos pressupostaris durant la vida d'un projecte. Una avaluació econòmica ha d'analitzar tant els costos com els resultats d'un programa o política, i ha de considerar dues o més alternatives i comparar-les entre si.

Taula 4. Mètodes d'avaluació econòmica.

TIPUS D'ANÀLISI	FÓRMULA	RESULTATS A COMPARAR	MESURA DELS RESULTATS
Cost-Efectivitat (ACE)	Cost/unitat natural resultat	De la mateixa naturalesa però amb valors diferents	Unitats naturals
Cost-Conseqüències	Llistat de costos i resultats	Poden ser de diferent naturalesa i diferents valors	Unitats naturals
Minimització de costos	Llistat de costos	Iguals en naturalesa i valor	Unitats naturals
Cost-Utilitat (ACU)	Cost/utilitat	Poden ser diferents en naturalesa i valor	Unitats d'utilitat
Cost-Benefici (ACB)	Beneficis/costos	Poden ser diferents en naturalesa i valor	Unitats Monetàries

Font: Elaboració pròpia

Notes:

¹ Amb l'objectiu de facilitar la lectura de la guia, s'utilitza un format diferenciat quan s'il·lustra una explicació amb un exemple.

² Més endavant, en la secció 3.2, s'aborda amb detall què s'ha d'entendre per impacte i com es calcula.

³ En alguns manuals, l'anàlisi cost-utilitat no es considera una tècnica separada sinó un cas particular de la tècnica d'ACE.

⁴ En seccions posteriors d'aquesta guia s'ofereix informació dels mètodes per a la realització d'aquesta monetització.

3. ELEMENTS D'UNA AVALUACIÓ ECONÒMICA

En la secció anterior s'han caracteritzat els conceptes clau d'una avaluació econòmica i les diferents tècniques o mètodes existents per a la seva realització, dins del context més ampli de l'avaluació de polítiques públiques. No s'ha detallat però com dur a terme una avaluació econòmica, ni tampoc els elements clau que la conformen. En la realització de qualsevol avaluació econòmica es poden distingir sis elements o etapes clau i imprescindibles (Taula 5). Atès el caràcter introductor i pràctic d'aquesta guia, s'ha adoptat l'enfocament d'emprar aquests elements clau com a guia conductora de la descripció sobre com es realitza una avaluació econòmica en l'àmbit de les polítiques de justícia. Aquesta descripció es reforça mitjançant l'ús d'exemples (hipotètics i reals) de l'àmbit esmentat. Aquests exemples i també la descripció dels passos se centren principalment, quan és necessari, en els mètodes d'anàlisi cost-efectivitat i anàlisi cost-benefici, ja que són, sobretot aquest últim, els més utilitzats en l'àmbit de les polítiques de justícia

Taula 5. Elements clau d'una avaluació econòmica.

- Definició de l'àmbit de l'anàlisi
- Estimació de l'impacte del programa/política
- Quantificació dels costos i dels beneficis
- Descompte temporal dels costos i dels beneficis o efectivitat
- Interpretació dels resultats i criteris de decisió
- Avaluació de la solidesa dels resultats mitjançant anàlisis de sensibilitat

Font: Elaboració pròpia

3.1 DEFINICIÓ DE L'ÀMBIT DE L'ANÀLISI

El primer element d'una avaluació econòmica és la definició de l'àmbit de l'anàlisi que es durà a terme. Per fer-ho, cal concretar primer explícitament quins són els **objectius finals** de la intervenció o programa a avaluar i, per tant, quin és el **problema o necessitat** no coberta objecte de la intervenció i la seva **rellevància**. El pas següent és **descriure la intervenció o política** objecte de l'avaluació i respecte quines **alternatives** es realitzarà aquesta avaluació. Cal descriure la població objecte de la intervenció i la durada i intensitat de les diferents alternatives avaluades, fins i tot quan no existeixi un programa específic com a comparador i l'alternativa al programa avaluat sigui «no fer res». Això és així perquè fins i tot en aquesta

situació d'inexistència de programa, la població amb el problema o la necessitat farà un ús de recursos i també tindrà uns resultats en relació amb l'objectiu final de la nova intervenció. Per exemple, davant d'un nou programa per reduir la reincidència en delinqüents juvenils en una situació d'inexistència de programes específics previs, aquesta població accediria a altres recursos i faria ús d'altres serveis (de l'àmbit judicial, de serveis socials, sanitaris, etc.) i també tindria una determinada taxa de reincidència.

A continuació s'ha d'establir quin és l'**horitzó temporal** durant el qual es mesuraran els beneficis i els costos de les diferents alternatives. Idealment, el període de temps escollit hauria d'incloure la totalitat dels impactes (rellevants) de les intervencions avaluades, tant pel que fa als costos com als beneficis. Tanmateix, en moltes ocasions s'estableixen horitzons amb una durada menor a causa de la impossibilitat de disposar d'informació adequada per estimar aquests impactes a llarg termini.

Per exemple, encara que un programa de mediació dirigit a pares separats amb conflictes judicials pot tenir impactes a molt llarg termini, sobretot si els nens són petits, l'horitzó temporal de la seva avaluació pot ser un període més breu.

En qualsevol cas, és necessari subratllar que en molt poques situacions un horitzó temporal que només compregui la durada de la intervenció o programa pot ser l'adequat.

Un element clau de qualsevol avaluació econòmica és la **perspectiva** de la mateixa, o el punt de vista des del qual es consideren i s'avaluen els costos i els resultats o beneficis. La seva elecció s'ha de derivar de l'objectiu de l'avaluació i dels seus destinataris. Qualsevol intervenció afecta els interessos de múltiples agents, i cadascun dels costos i beneficis d'un programa recau sobre un determinat grup de persones i, en funció de la perspectiva escollida, s'inclouran uns costos i beneficis o no.

La perspectiva de la societat, també denominada perspectiva social, considera tots els costos i resultats rellevants independentment dels agents que els suporten o se'n beneficien. Aquesta perspectiva és l'opció més adequada en les avaluacions econòmiques de polítiques públiques, ja que una avaluació que tingui com a finalitat informar la decisió d'assignar recursos públics ha d'adoptar la perspectiva més comprensiva possible. L'adopció d'una perspectiva social no impedeix l'obtenció de resultats des d'altres punts de vista com els de la perspectiva del finançador del programa, del Departament de Justícia, de la Generalitat de Catalunya o d'una que inclogui totes les administracions públiques. Fins i tot es pot informar dels resultats d'adoptar una perspectiva que inclogui només els costos i beneficis per als participants o beneficiaris dels programes o polítiques. En qualsevol cas, és recomanable oferir la informació de forma desagregada perquè el destinatari de l'estudi pugui calcular els costos i beneficis que es derivarien de l'adopció de perspectives diferents.

Un senzill exemple numèric basat en la implementació d'un hipotètic programa de mesures comunitàries alternatives per a delinqüents juvenils pot ajudar a visualitzar la importància de la perspectiva escollida en l'anàlisi. La Taula 6 mostra els costos addicionals (o l'estalvi, que es mostra en la taula amb un signe negatiu) que comportaria per a les diferents administracions i individus la implementació de l'esmentat programa, assumint que tingués un impacte positiu en la reducció del nombre de delictes, en l'ús de serveis sanitaris, en les taxes de graduació dels individus participants i en les seves perspectives laborals. Es considera també l'efecte del programa sobre els impostos pagats pels individus.

Taula 6. Impacte hipotètic sobre els costos (€) d'un programa de mesures comunitàries alternatives per a delinqüents juvenils.

	DEPARTAMENTS DE LA GENERALITAT					ALTRES ADMIN. PÚBLIQUES	INDIVIDUS	SOCIETAT
	JUSTÍCIA	INTERIOR	SALUT	ENSENYAMENT	ECONOMIA			
Impostos	0	0	0	0	-50	-50	100	0
Diferència Ingressos laborals	0	0	0	0	0	0	-400	-400
Costos de l'educació	0	0	0	20	0	0	10	30
Costos de l'atenció sanitària	0	0	-50	0	0	0	-10	-60
Costos dels delictes	-400	-300	0	0	0	0	-10	-710
Costos del programa	1000	0	0	0	0	0	0	1000
Total	600	-300	-50	20	-50	-50	-310	-140

Segons les dades mostrades en la taula, una avaluació que adoptés la perspectiva de la Generalitat estaria sobrevalorant l'impacte del programa sobre els costos en no incloure els costos, en aquest cas estalvis o beneficis, dels individus participants. Aquest problema encara seria més rellevant en el cas que la perspectiva adoptada fos la del finançador del programa, suposant que es tractés del Departament de Justícia de la Generalitat. Tanmateix, si s'adoptés la perspectiva de la societat, sí es consideraria la totalitat de l'impacte del programa sobre els costos. És rellevant destacar l'impacte del programa sobre els impostos per la seva naturalesa: es tracta d'una transferència monetària. Aquest tipus de costos no s'han d'incloure si s'adopta la perspectiva de la societat, ja que es tracta únicament d'una redistribució de recursos d'uns agents de la societat a altres,

sense que hi hagi cap contraprestació. Més endavant en aquesta guia s'aprofundeix sobre aquest tipus de costos.

La combinació de l'horitzó temporal i perspectiva escollits determina quins beneficis i costos es consideren i durant quin període de temps. Per il·lustrar-ho, pot resultar útil un exemple d'un programa hipotètic.

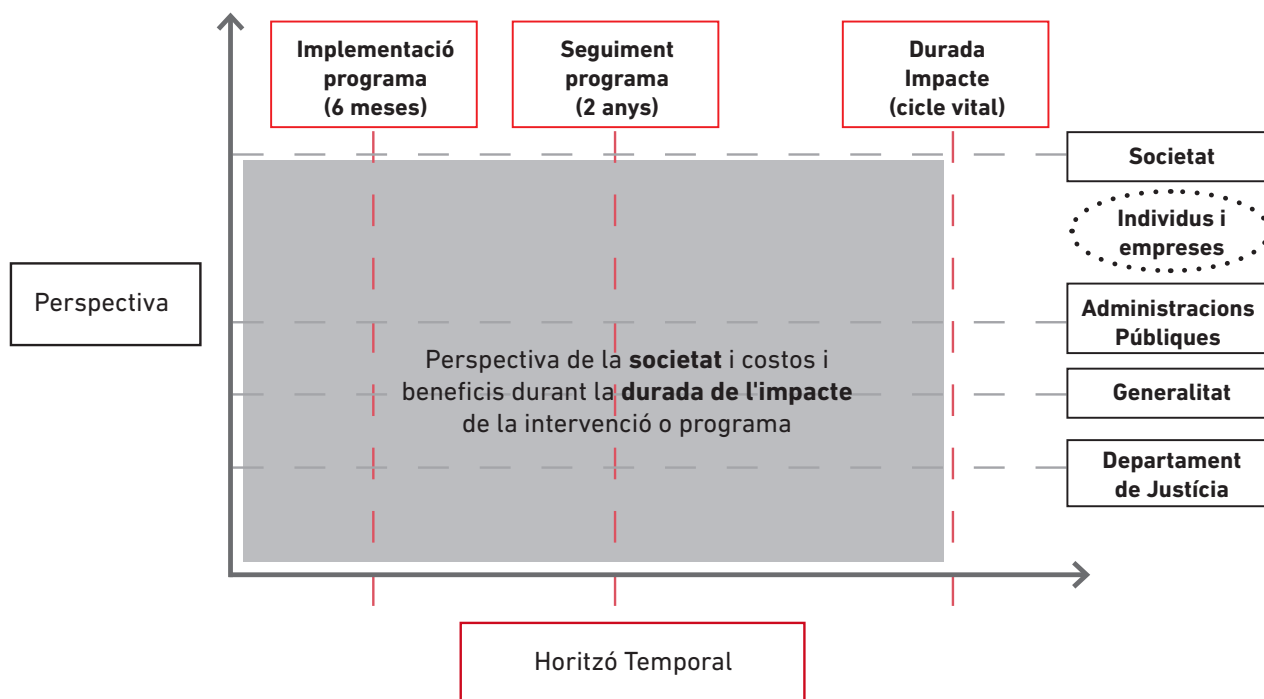
Suposant que es volgués avaluar un programa que consistís en serveis intensius de suport durant sis mesos, inclòs algun tipus de prestació econòmica, rehabilitació i assessorament a individus amb problemes de drogodependència que abandonen la presó després de complir condemna. Es determina que es valoraran tant una sèrie de resultats i impactes (reincidència, taxes d'ocupació i qualitat de vida relacionada amb la salut), com d'ús de serveis (presons, sanitaris, socials, etc.) en la població objectiu dos anys després d'haver finalitzat l'esmentat període de sis mesos. A l'hora de determinar l'horitzó temporal de l'avaluació d'aquest programa (respecte de l'*status quo*), aquest hauria de ser un període que inclogués la totalitat dels impactes de la intervenció. A priori, i si el programa és efectiu respecte de la millora de qualitat de vida de la població o reducció de les taxes de reincidència, per exemple, aquest període és igual al temps de vida restant dels individus beneficiaris del programa.

Pel que fa a la perspectiva de l'anàlisi, tal com s'ha esmentat anteriorment, aquesta política pública hauria de ser avaluada des del punt de vista conjunt de tots els membres de la societat. Això implicarà valorar l'impacte del programa sobre els beneficis i costos de tots els agents implicats de forma conjunta. Per exemple, en el cas dels costos, s'haurien d'incloure costos (i estalvi dels mateixos) per als diferents nivells de l'administració, així com els possibles beneficis monetaris per als participants, en termes d'ingressos laborals, per exemple. En el cas que la tècnica d'anàlisi adoptada fos una ACB, també s'hauria d'incloure la valoració de beneficis no monetaris com, per exemple, la millora de la salut dels beneficiaris.

El Gràfic 5 mostra l'impacte sobre els costos i els beneficis a considerar en l'avaluació econòmica en funció de la perspectiva i l'horitzó temporal adoptats. Un aspecte clau és com obtenir informació sobre beneficis i costos durant el període comprès entre la finalització del seguiment (dos anys) i fins que la intervenció deixa de tenir impacte (anomenat *cicle vital* en el gràfic). No és realista ni seria útil per a la presa de decisions plantejar-se obtenir informació real d'un període de temps tan dilatat. És per això que es fan estimacions de l'impacte de la intervenció durant aquest període basant-se en estudis previs que enllacen resultats intermedis amb impactes a llarg termini. Si això s'aplica a l'exemple esmentat, a partir de la reincidència d'un individu en un període de dos anys una vegada finalitzada la seva condemna (dades reals dels participants del programa), es pot estimar la probabilitat de reincidència a més llarg termini a partir d'altres estudis. És evident que fer aquest exercici estimatiu

introdueix un grau d'incertesa en els resultats, que és considerat per les anàlisis de sensibilitat dels estudis, tal com es detallarà més endavant.

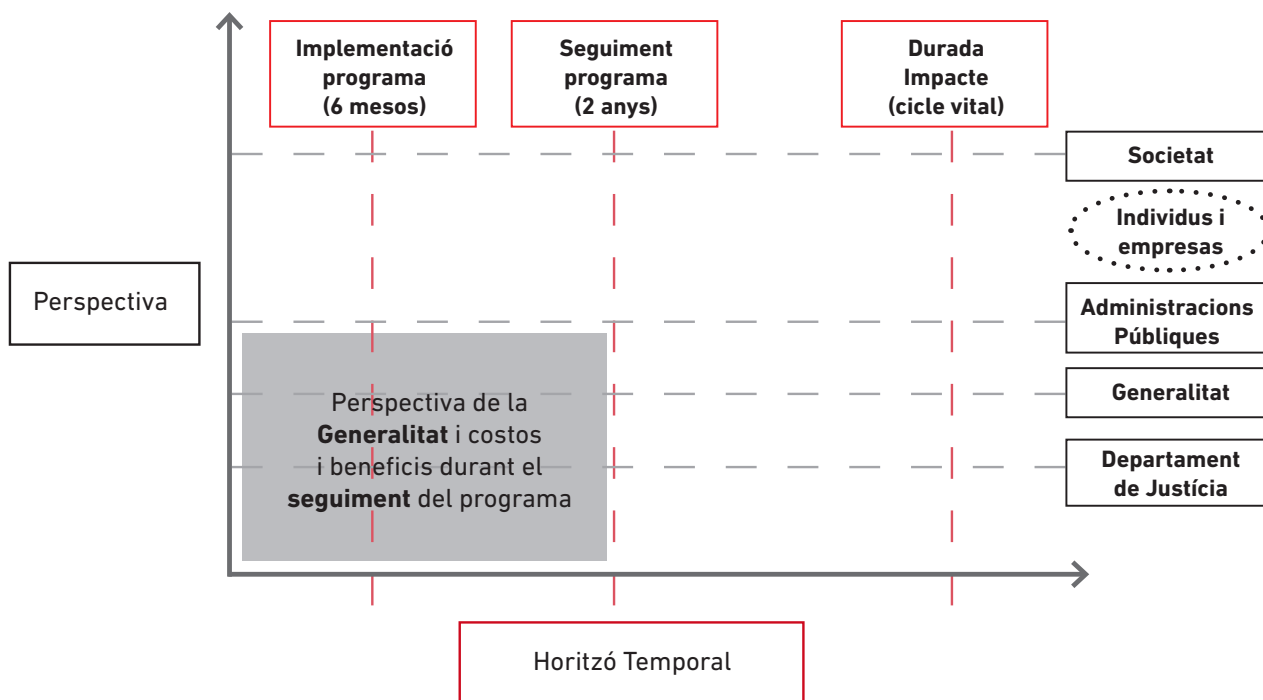
Gràfic 5. Perspectiva i horitzó temporal

Font: Elaboració pròpia

En qualsevol cas, es podria fer una avaluació econòmica del programa per a individus amb problemes de drogodependència amb un horitzó temporal i perspectiva diferent de les plantejades anteriorment. Això no implicaria que l'avaluació no fos correcta, sinó que la informació que proporcionaria tindria limitacions a l'hora de respondre a la pregunta de si el programa és eficient des d'un punt de vista de la societat. Però si l'objectiu de l'avaluació fos plantejar l'eficiència del programa a mitjà termini des del punt de vista de la Generalitat, un horitzó temporal i perspectives com els que es mostren en el Gràfic 6 serien adequats.

Gràfic 6. Perspectiva i horitzó temporal (continuació)

Font: Elaboració pròpia

En darrer lloc, en aquest primer pas d'una avaluació econòmica és necessari explicitar quina és la tècnica que s'emprarà de les cinc tècniques d'avaluació econòmica completes presentades anteriorment. Aquesta elecció estarà determinada per les característiques de les alternatives avaluades, per l'objectiu de l'avaluació i per les dades i informació disponibles. Tal com s'ha comentat anteriorment, l'anàlisi cost-benefici és la tècnica més utilitzada en l'àmbit de les polítiques de justícia.

3.2 ESTIMACIÓ DE L'IMPACTE

El pas següent en una avaluació econòmica consisteix a estimar l'impacte de la intervenció o política avaluada. A partir d'aquesta estimació es determinaran els resultats que es compararan amb les estimacions de costos en l'avaluació econòmica.

L'estimació de l'impacte d'una intervenció s'estableix després d'analitzar per als resultats o outcomes seleccionats la diferència entre la intervenció avaluada i l'alternativa o comparador.

Per exemple, si un programa de formació ocupacional a presons té un impacte de deu punts percentuals sobre la taxa d'ocupació, significa que la taxa d'ocupació amb el programa implementat és del 25% i del 15% sense ell.

En termes més generals, l'impacte d'una intervenció pública es pot expressar com la diferència entre dos números:

$$\text{Impacte} = Y_1 - Y_0$$

On Y_1 son les *outcomes* que s'han produït amb la intervenció pública i Y_0 són els *outcomes* que s'haguessin donat amb la intervenció alternativa (és a dir, en absència de la intervenció pública avaluada).

La situació en què la intervenció pública no s'ha implementat es denomina el contrafactual, i és en l'obtenció dels resultats en aquest escenari on rau la principal dificultat a l'hora d'estimar l'impacte d'un programa. Y_1 és observable i en principi es pot mesurar però, atès que els mateixos individus no poden participar i no participar al mateix temps en un programa (o participar en dos programes alternatius simultàniament), l'escenari contrafactual resulta inobservable i, per aquest motiu, cal formular algun tipus d'hipòtesi per intentar estimar quins serien els *outcomes* en aquest cas.

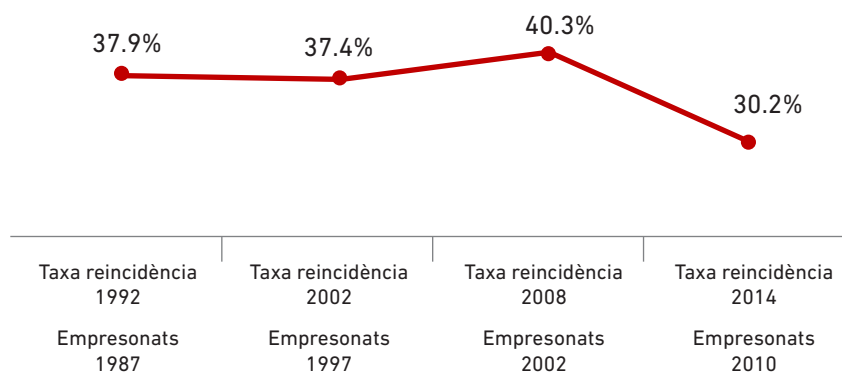
L'alternativa habitual passa per definir un grup de comparació, format per individus similars als participants, però que no han participat en el programa avaluat, i suposar que el que acaba succeint als integrants d'aquest grup en termes del resultat d'interès (per exemple, aconseguir una feina després de sortir de presó) és una bona estimació de l'escenari contrafactual esmentat anteriorment. La clau rau en com definir aquest grup de comparació i, per fer-ho, hi ha diverses alternatives metodològiques.

El mètode més rigorós és l'anomenat disseny experimental, en què la participació en el programa es determina mitjançant un procés aleatori que permet que el grup de participants i el de comparació siguin bàsicament idèntics. A més de l'avaluació experimental, existeixen altres mètodes que, en determinades condicions, permeten fer una aproximació adequada de l'impacte d'un determinat programa (*matching*, dobles diferències, regressió discontinua i variables instrumentals⁵).

En qualsevol cas és necessari subratllar la necessitat que en una avaluació econòmica, l'estimació de l'impacte es realitzi d'una forma metodològicament robusta ja que n'és un ingredient fonamental. D'aquesta manera es podrà establir quin és el percentatge de la variació de resultats que realment es pot atribuir a la implementació del programa avaluat enfront de la intervenció alternativa. I aquests resultats o *outcomes* addicionals assolits gràcies al programa seran els que es valoraran respecte dels recursos addicionals necessaris per obtenir-los. En resum, sense una avaluació o estimació adequada de l'impacte no es pot fer una avaluació econòmica robusta.

Un exemple pot ajudar a il·lustrar la importància d'una estimació robusta de l'impacte. A mitjans de l'any 2015, es va presentar un estudi que analitzava l'evolució de les taxes de reincidència penitenciària a Catalunya durant el període 1992-2014 (Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, 2014). El Gràfic 7 mostra els resultats d'aquest estudi

Gràfic 7. Evolució de les taxes de reincidència penitenciàries a Catalunya

Font: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (2014)

Tal com mostra el gràfic, es va produir un descens significatiu en les taxes de reincidència durant el període 2008-2014. En l'estudi s'enumeraven una sèrie de factors que podien explicar aquesta disminució observada: factors macrosocials i de política criminal (descens de la criminalitat), canvis en les característiques dels interns (per exemple, percentatge de reclusos que ingressaven per primera vegada), majors dotacions de recursos (per exemple, més programes dirigits a interns amb problemes de toxicomanies) i reformes introduïdes (un nou sistema de classificació de recursos, per exemple).

Tanmateix, sense una avaluació rigorosa de l'impacte no és possible determinar la contribució individual d'aquests factors a la disminució de la reincidència o, fins i tot, si realment aquests factors van tenir un impacte positiu. Per tant, basant-se en aquestes dades no es podria determinar, mitjançant una avaluació econòmica, l'eficiència de mesures com l'augment de recursos per a interns amb problemes de toxicomania o el nou sistema de classificació de recursos. Per fer-ho, seria necessari obtenir dades d'un grup de comparació, com podrien ser interns amb característiques similars que, per algun motiu, no haguessin tingut accés al programa, per exemple, perquè a la presó on complien condemna no es va implementar el programa. Els outcomes d'aquests reclusos serien l'estimació dels resultats en l'escenari contrafactual.

Un dels missatges rellevants amb relació a l'estimació de l'impacte, i que es desprèn de l'exemple, és que «el que ha passat» per si sol és important però no proporciona cap informació sobre l'efectivitat del programa: per a una mateixa evolució del problema («el que ha passat»), l'impacte del programa pot haver estat positiu, negatiu o nul. Per estimar impactes cal fer anàlisi i aquesta no es pot estimar simplement amb indicadors. I això implica que, sovint, fer una anàlisi robusta requereixi haver considerat l'avaluació del programa abans d'iniciar-lo (o almenys una mica abans de fer l'avaluació) per poder registrar la informació adequada.

En qualsevol cas, per poder estimar l'impacte, un pas previ imprescindible és seleccionar els resultats o *outcomes* que es volen mesurar, els quals s'han de seleccionar basant-se en l'objectiu final de la intervenció, és a dir, en relació amb el problema que el programa vol solucionar. Per tant, el llistat potencial existent que cal considerar és tan ampli com l'enorme diversitat d'objectius que persegueixen les intervencions en l'àmbit de les polítiques de justícia. La Taula 7 n'enumera algunes.

Taula 7. Mesures de resultat o impacte en l'àmbit de les polítiques de justícia

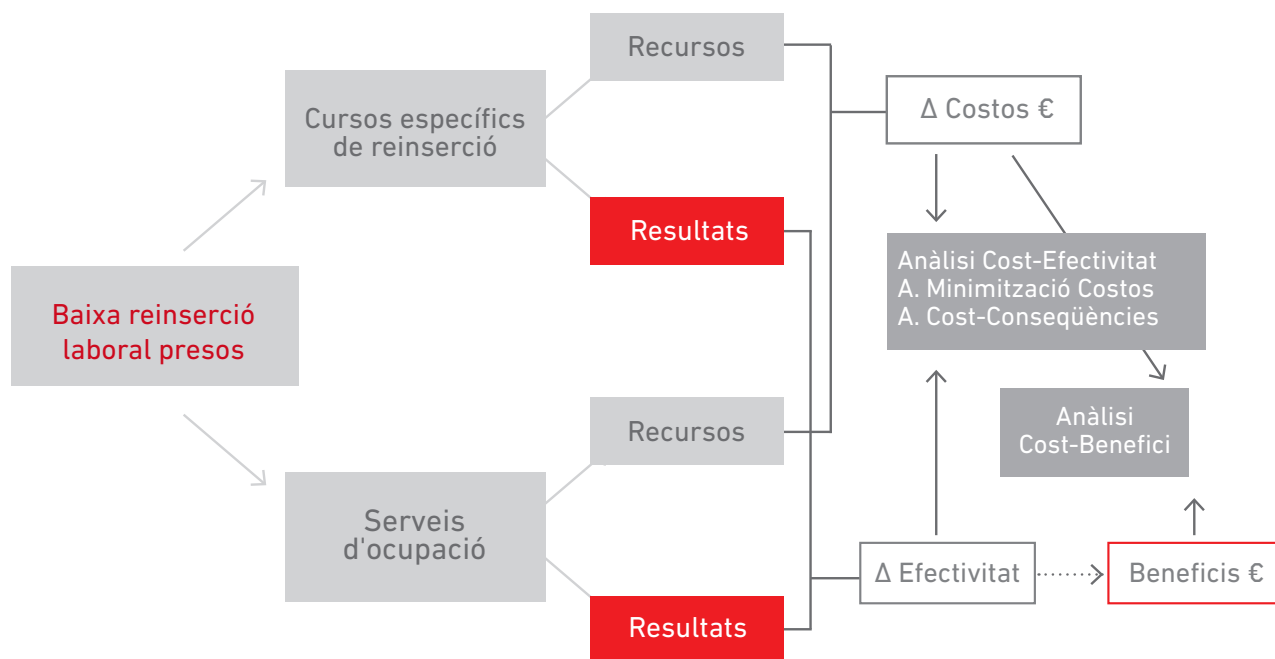
- Taxes de reincidència
- Taxes d'ocupació
- Nombre de delictes
- Nombre de judicis o de contactes amb l'administració
- Nombre de judicis suspesos/ajornats
- Durada mitjana dels judicis
- Durada dels processos judicials

Font: Elaboració pròpia a partir de Roman (2013)

3.3 QUANTIFICACIÓ DELS COSTOS I BENEFICIS

Reprenent l'esquema bàsic d'una avaluació econòmica reproduït en el Gràfic 3, una vegada determinada la diferència en resultats a través de l'avaluació de l'impacte, el pas següent consisteix a determinar la diferència en ús de recursos i, per tant, en costos entre les dues alternatives. Una vegada fet aquest exercici, es disposarà de tota la informació necessària per analitzar l'eficiència de les intervencions avaluades en cas que s'utilitzin les tècniques d'anàlisi cost-efectivitat, minimització de costos o anàlisi cost-conseqüències. En cas d'adoptar la tècnica d'anàlisi cost-benefici, es requereix l'exercici addicional de valorar en unitats monetàries els resultats (la seva diferència o el seu impacte): això és, quantificar el benefici.

Gràfic 8. Tècniques d'avaluació econòmica

Font: Elaboració pròpia

3.3.1 VALORACIÓ DE L'ÚS DE RECURSOS: QUANTIFICACIÓ DELS COSTOS

La determinació del cost dels programes o polítiques avaluades consisteix a valorar monetàriament l'impacte de les diferents alternatives sobre el consum de diferents recursos. Això implica la necessitat d'incloure com a cost tot allò que suposi un sacrifici, és a dir, els recursos que, pel fet d'utilitzar-se per dur a terme una política o programa, no es poden dedicar a un ús alternatiu: això és, que tenen un cost d'oportunitat. Per exemple, si per realitzar un programa calen formadors ocupacionals, el seu temps s'ha d'incloure com a cost. O si, per exemple, una política que preveu un seguiment específic de determinats presos exigeix celebrar reunions o vistes judicials, l'ús de les sales on tenen lloc aquestes reunions s'ha d'incloure com a cost. Igualment, si una reforma de l'administració de justícia provoca que els usuaris hagin de dedicar més temps a fer determinats tràmits, aquest temps s'ha d'incloure com a cost. Aquest darrer exemple mostra que no tots els costos rellevants estan inclosos en els pressupostos de les diferents administracions que impulsen polítiques públiques.

Una vegada identificats els recursos afectats per les intervencions, cal assignar-los un valor monetari. Per fer-ho, és necessari obtenir informació sobre la quantitat consumida de cadascun dels recursos (Q) i multiplicar-los pel cost unitari (P) de cadascun. En les situacions en què existeixi un mercat per a aquell recurs (per exemple, temps dels formadors ocupacionals), resulta relativament senzill obtenir el cost unitari ja que s'assumeix que és igual al preu de mercat. En les situacions en què el bé o recurs no s'intercanvia en cap mercat competitiu, per

exemple si es vol obtenir el cost d'un judici, existeixen dues opcions possibles. Una és valorar i agregar tots els costos dels components del recurs; en el cas dels judicis, agregar el cost del jutge, del secretari, del personal administratiu, etc. Aquest mètode es denomina «de baix a dalt» (*bottom-up* en anglès) i requereix molta informació detallada del cost dels elements del servei. L'altre mètode, denominat «de dalt a baix» (*top-down* en anglès), consisteix a emprar el cost total agregat que es pugui imputar a la producció d'un determinat servei (el cost total dels judicis) i dividir-lo entre el nombre d'unitats de servei realitzades (nombre de judicis).

Una última situació es dona quan el bé no es produeix ni s'intercanvia en cap mercat, competitiu o no. És el cas de recursos com el temps dels usuaris o de les víctimes dels delictes, o altres situacions en què s'ha de valorar l'impacte de les intervencions sobre el dolor, la qualitat de vida de les persones o, fins i tot, imputar un valor a la vida per poder quantificar-ne la pèrdua. En aquests casos es recorre a diferents mètodes per assignar un valor monetari a aquest tipus de béns:

- **Enfocament del capital humà:** aquest mètode s'usa principalment per valorar prolongacions de la durada de la vida humana o modificacions en la disponibilitat del temps dels individus i consisteix a valorar aquest temps segons la possible aportació a la producció de l'economia (productivitat). Això implica que el valor del temps és igual al salari que s'hagués pogut obtenir si s'hagués dedicat aquest temps a treballar.
- **Revelació implícita de les preferències:** el valor monetari dels béns es calcula d'acord amb les preferències que per ells revelen els individus, implícitament, mitjançant decisions preses en els mercats.

Per exemple, el valor o cost de la sensació d'inseguretat creada pel crim es pot deduir a través de la diferència entre el preu de l'habitatge en un barri segur i en un de conflictiu.

- **Mètode del valor contingent:** permet obtenir la disposició a pagar per un bé –o la disposició a acceptar una situació perjudicial si es rep una compensació monetària– mitjançant enquestes que pretenen reproduir un determinat mercat hipotètic o contingent.

Aquests mètodes no estan exempts de problemes i limitacions⁶, però són una aproximació necessària per a la valoració d'aquests costos, ja que si no s'inclouen en l'avaluació econòmica, aquesta no reflecteix adequadament tots els costos rellevants per prendre decisions. Per exemple, aquest seria el cas en una anàlisi d'una reforma de l'administració de justícia que, estalviant recursos per a les administracions públiques, imposés una càrrega rellevant als usuaris a través d'un augment del temps necessari per fer tràmits i gestions.

Els costos que s'haurien d'incloure en una avaluació econòmica d'un programa de l'àmbit de les polítiques de justícia es poden classificar en costos tangibles i costos intangibles. Els primers són aquells monetitzables i valorables a través del mercat i entre ells podem distingir:

- Recursos emprats en el sector de justícia.
- Recursos emprats en altres sectors (sanitat, educació, etc.).
- Costos directes suportats per l'usuari i/o la seva família (així com per les víctimes).
- Pèrdua de productivitat (víctimes i delinqüents).

Els costos intangibles no són valorables directament a través del mercat com, per exemple, el dolor i la reducció de la qualitat de vida, el sentiment de por i angoixa creats pels crims o el cost que suposa la pèrdua d'una vida humana.

Una sèrie d'exemples centrats en els costos dels delictes poden ajudar a aclarir aquesta classificació. En la Taula 8 s'enumeren els diferents costos que es podrien incloure a l'hora de considerar el cost dels delictes utilitzant la classificació esmentada anteriorment. És evident que no s'haurien de considerar tots els costos per a tots els delictes.

Taula 8. Tipus de costos dels delictes

<u>COSTOS TANGIBLES</u>	A) Costos per a les administracions públiques	<p>Del sistema judicial</p> <ul style="list-style-type: none"> • Costos policials i d'investigació • Judicis • Honoraris legals a pagar per l'administració • Costos legals associats a demandes civils • Costos d'empresonament (adults i juvenils) • Sancions sense restriccions de llibertat • Serveis per a les víctimes • Altres costos (p.ex. línies d'atenció a usuaris) <p>Altres</p> <ul style="list-style-type: none"> • Costos sanitaris • Costos del sistema educatiu
	B) Costos per a les víctimes ¹	<ul style="list-style-type: none"> • Costos sanitaris i educatius privats • Temps de les víctimes • Danys a la propietat privada • Pèrdues de productivitat: <ul style="list-style-type: none"> • Per dies de treball perduts • Per dies d'escola/universitat perduts <ul style="list-style-type: none"> • Salaris més baixos • Pèrdues de beneficis privats no pecuniaris • Pèrdues de beneficis socials • Sistemes de seguretat, etc.
	C) Costos associats a les activitats criminals ²	<ul style="list-style-type: none"> • Salaris no rebuts • Pèrdues de productivitat a causa de pitjors perspectives laborals
<u>COSTOS INTANGIBLES</u>	A) Víctimes (família i amics)	<ul style="list-style-type: none"> • Dolor i patiment • Reducció de la qualitat de vida • Pèrdua d'afecte (víctimes i família) • Mort (valor de la vida) • Por al crim • Angoixa emocional i psicològica
	B) Delinqüents	<ul style="list-style-type: none"> • Valor de la pèrdua de llibertat • Costos psicològics per a la família

1: Pèrdues econòmiques directes sofertes per les víctimes del crim. 2: Costos d'oportunitat associats a l'alternativa d'involucrar-se en activitats il·legals en lloc de dedicar-se a activitats legals i productives.

Font: Elaboració pròpia a partir de Cohen (2000)

Així doncs, per a cada tipus de delictes es pot quantificar el cost que suposa per als diferents agents (administració pública, víctimes i delinqüents) que formen la societat. D'aquesta manera es pot obtenir un cost mitjà per delictes que inclou tots els usos de recursos, sacrificis i pèrdues de benestar que suposen cadascun dels delictes. La Taula 9 mostra les dades d'un exercici com el descrit dut a terme en el context nord-americà. Aquestes dades permeten visualitzar la diferent importància relativa de cadascun dels tipus de costos en funció del delictes, així com les diferències absolutes entre ells respecte del cost total, tant en relació amb els costos tangibles com intangibles.

Taula 9. Costos tangibles i intangibles als Estats Units de diversos delictes (dòlars 2008).

Delictes	COSTOS TANGIBLES			COSTOS INTANGIBLES
	Costos directes suportats per les víctimes i la seva família ¹	Costos sistema judicial	Cost per als criminals (pèrdua productivitat)	
Homicidi	737.517	392.352	148.555	8.442.000
Agressió sexual	5.556	26.479	9.212	199.642
Agressió violenta	8.700	8.641	2.126	95.023
Robatori	3.299	13.827	4.272	22.575
Robatori de vehicle	6.114	3.867	553	262
Incendi provocat	11.452	4.392	584	5.133
Robatori en domicili	1.362	4.127	681	321
Furt	480	2.879	163	10

1: Inclou costos per pèrdues de productivitat.

Font: McCollister i altres 2010

En l'exercici d'identificar i valorar els costos de les diferents alternatives cal tenir en compte una sèrie de consideracions pràctiques:

- El mètode utilitzat per valorar cadascun dels costos pot variar en funció del tipus de recurs i de la informació disponible relativa a costos unitaris i quantitats emprades de cadascun d'ells.

Per exemple, en el càlcul de l'impacte sobre els costos d'un programa de formació a presons, el cost dels programes formatius es pot obtenir utilitzant el mètode «de baix a dalt» amb preus de mercat quan estiguin disponibles, i el cost de la reincidència es pot obtenir mitjançant el mètode «de dalt a baix» utilitzant informació pressupostària.

- El cost que cal considerar de cadascun dels recursos emprats és el cost marginal, que s'obté després de valorar quin és el cost addicional de produir o proveir unitats addicionals. En teoria, els preus de mercat són iguals al cost marginal i, per tant, es pot utilitzar com una aproximació a aquest cost. En situacions on no existeix el preu de mercat, s'ha de valorar com obtenir el cost marginal a partir de la informació existent, tenint en compte costos fixos i costos variables.
- En relació amb el punt anterior, només s'ha de considerar l'ús de recursos que sigui diferent entre les dues alternatives avaluades. Per exemple, si dos sistemes de videoconferència per a testimonis i experts comporten el mateix temps d'ús d'una sala, el cost d'aquests recursos no s'ha d'incloure en l'avaluació econòmica.
- Un aspecte clau a l'hora de determinar quins costos s'inclouen en el càlcul del cost de les diferents alternatives avaluades és la perspectiva de l'estudi. Com s'ha comentat anteriorment, si s'adopta la perspectiva de la societat s'han d'incloure tots els costos rellevants, independentment de qui els suporta. Però si s'adopta una perspectiva més limitada, com la de les administracions públiques, no s'ha de considerar la repercussió del programa sobre l'ús de recursos que afecta altres agents, com per exemple individus i empreses.
- Com s'ha comentat anteriorment en relació amb la perspectiva que cal adoptar, un tipus de cost que convé considerar especialment són les transferències monetàries, ja que la seva inclusió en una avaluació econòmica que hagi adoptat el punt de vista de la societat és un error.

Per exemple, no s'hauria d'incloure una renda transitòria d'inserció als individus quan abandonen la presó en no reflectir un cost d'oportunitat, ja que només es tracta d'una redistribució de recursos d'un agent de la societat (administració pública) a altres (exreclusos). Però si el punt de vista de l'avaluació és un altre, com el de les administracions públiques, llavors sí que s'hauria d'incloure com un cost ja que aquests recursos no es poden utilitzar amb altres finalitats. I si s'adoptés el punt de vista exclusiu dels beneficiaris del programa, la mateixa quantitat s'hauria d'incloure com un cost negatiu (un benefici). Tanmateix, quan l'avaluació econòmica inclou tant les administracions públiques com els beneficiaris, és a dir, si s'adopta la perspectiva de la societat, l'efecte net d'aquesta renda en termes d'ús de recursos és zero perquè es cancel·len els efectes entre els diferents agents.

3.3.2 QUANTIFICACIÓ DE L'EFECTIVITAT I ELS BENEFICIS

Tal com s'ha comentat anteriorment, una vegada determinada la diferència en efectivitat i en costos entre les alternatives avaluades, es disposa de tota la informació necessària per fer una avaluació econòmica mitjançant una anàlisi cost-efectivitat (ACE). Però si el mètode escollit és el d'una anàlisi cost-benefici (ACB), es requereix l'últim pas de valorar monetàriament els resultats o l'efectivitat. Això no obstant, abans de descriure breument aquest procés, és útil aclarir quins conceptes cal incloure com a costos i quins com a beneficis.

En una ACE, en considerar la variació entre els costos de les dues alternatives, s'inclouen dues categories de costos: en primer lloc, els costos de dur a terme els programes avaluats (per exemple, el cost dels formadors en el programa de formació professional) i, en segon lloc, l'impacte sobre l'ús d'altres recursos, tant de l'àmbit de la justícia com d'altres (per exemple, nombre de judicis o pèrdua de productivitat) (Gràfic 9).

Gràfic 9. Costos i efectivitat en una ACE

	COSTOS	EFFECTIVITAT
PROGRAMES / INTERVENCIONS	+ / -	
<ul style="list-style-type: none"> • Recursos emprats al sector justícia • Recursos emprats en altres sectors (sanitat, educació) • Costos directes suportats per l'usuari i les víctimes • Pèrdua productivitat (víctimes i delinqüents) 	+ / -	
IMPACTE / RESULTATS (Reinsercions / reincidència / taxes criminalitat)		+ / -

Font: Elaboració pròpia

Per exemple, en una ACE d'una intervenció per evitar violència de gènere on l'alternativa és l'status quo, la mesura d'efectivitat utilitzada podria ser el nombre d'agressions masculines. En aquest cas, i suposant un impacte positiu del programa, les agressions evitades equivaldrien a la diferència d'efectivitat entre ambdues alternatives, és a dir, quantes agressions no es produeixen com a conseqüència de la implementació del programa. El menor consum de recursos gràcies a aquestes agressions evitades (costos del sistema penal o costos sanitaris, per exemple) i l'estalvi de costos corresponent s'hauria d'incorporar a la part de diferències de costos (com un cost negatiu) entre les dues alternatives.

Tanmateix, en algunes ocasions es presenten resultats d'estudis d'ACE en què en la part dels costos només es reporta la diferència per dur a terme la intervenció avaluada (normalment enfront de l'alternativa de no fer res). Aquest enfocament és erroni en la majoria dels casos ja que assumeix que la diferència en efectivitat reportada ja inclou la informació sobre la diferència en costos de les dues alternatives. Igualment erroni seria incloure en la part dels costos d'una ACE una valoració dels costos intangibles (o del seu estalvi) de les mesures d'efectivitat, per exemple el dolor i patiment provocats per una agressió masculina. Això suposaria una doble comptabilització dels mateixos beneficis.

Tal com s'ha descrit en seccions prèvies, l'anàlisi cost-benefici consisteix a monetitzar (assignar un valor en unitats monetàries) la diferència de resultats o efectivitat trobada entre dues alternatives. Per tant, la diferència respecte d'una ACE només s'hauria de determinar en la part dels resultats, sent els càlculs de les diferències de costos idèntics entre les dues tècniques. Això no obstant, i a diferència d'altres àmbits com el sanitari on se segueix més aquesta pauta, en el cas de l'ACB de les polítiques de l'àmbit de la justícia s'acostuma a adoptar un enfocament diferent sobre què rep la denominació de cost i què, benefici.

En aquest àmbit, en una ACB només es considera cost la diferència en l'ús de recursos necessaris per dur a terme les dues intervencions avaluades.

Així, en l'exemple del programa de formació professional per a presos només es comptabilitzaria com a costos la diferència entre els recursos necessaris per implementar el nou programa (formadors, pràctiques, seguiment posterior a la finalització de la condemna, etc.) i els recursos que aquests individus haguessin utilitzat dels serveis d'inserció laboral destinats a la població general. Això no obstant, les diferències en l'ús d'altres recursos no s'inclourien com a costos, sinó en la part dels beneficis (negatius en el cas d'un major cost de la intervenció avaluada i positius si la intervenció avaluada té un cost menor) com es veurà a continuació.

El que es considera benefici en una ACB consta principalment de la valoració monetària dels resultats obtinguts; una valoració que està formada per beneficis (o costos evitats) tangibles i intangibles. Els primers corresponen a la diferència en l'ús de recursos (en tots els sectors i per a tots els agents, si s'adopta la perspectiva de la societat) com a conseqüència de la diferència en efectivitat trobada.

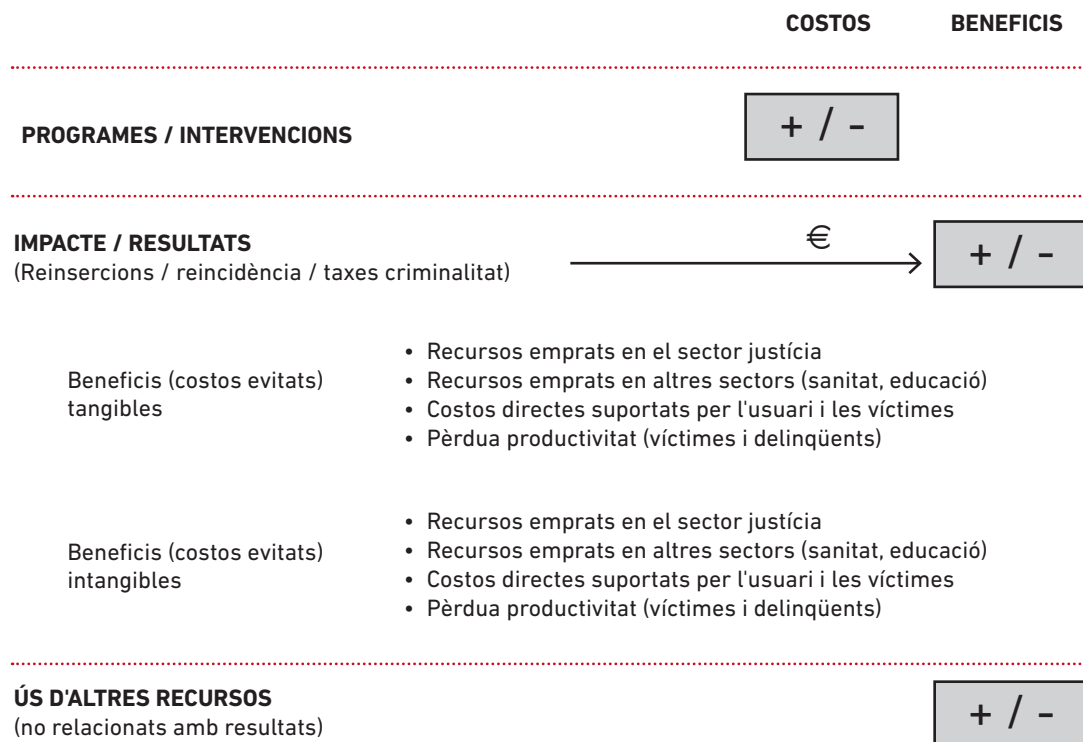
Per exemple, si un programa redueix el nombre de delictes, això implicarà un menor cost per al sistema judicial i de presons, un menor cost directe per a les víctimes dels delictes i una major productivitat laboral per a les víctimes i per als delinqüents. La diferència d'efectivitat també pot generar uns beneficis intangibles depenent del tipus d'impacte de la intervenció. Una reducció dels delictes, per exemple, tindrà uns beneficis intangibles que, una vegada valorats monetàriament mitjançant algun dels mètodes esmentats en la secció anterior, s'incorporaran com a beneficis.

Adicionalment s'incorporen també com a beneficis (o beneficis negatius en el cas dels costos) les diferències en l'ús de recursos entre les dues alternatives que no venen originades per les diferències d'efectivitat observades.

Per exemple, si els presos inclosos en el programa de formació professional, una vegada aquest finalitzi, fan un ús major de serveis de formació ocupacional que els presos no inclosos, generaran un cost superior que ha de ser considerat en una ACB.

El Gràfic 10 ofereix un resum d'aquest procés de quantificació de costos i beneficis.

Gràfic 10. Costos i beneficis en una ACB

Font: Elaboració pròpia

Com s'ha comentat anteriorment, no tots els resultats tenen associats uns beneficis intangibles que calgui monetitzar.

Per exemple, en el cas d'una avaluació econòmica d'un sistema de videoconferència que permeti la declaració a distància de perits i testimonis, l'impacte es podria mesurar en reducció de judicis suspesos o ajornats gràcies a la nova tecnologia. En aquest cas, es podria considerar que els beneficis intangibles d'aquest resultat són insignificants, i que els més rellevants són els tangibles en forma d'estalvi de recursos judicials i estalvi de temps per a usuaris de l'administració de justícia (advocats, demandants, demandats, membres del jurat, etc.). Aquest mateix exemple serveix per il·lustrar la rellevància de la perspectiva adoptada en una avaluació econòmica. Una anàlisi amb la perspectiva de les administracions públiques no hauria de considerar el benefici que els programes suposen per als agents privats, per tant, la valoració monetària de l'esmentat estalvi de temps per als usuaris de l'administració de justícia d'un sistema de videoconferència no s'hauria d'incloure com a benefici en l'avaluació econòmica. Igualment, la inclusió dels beneficis intangibles dependrà de la perspectiva adoptada, ja que són beneficis rellevants per a agents privats de la societat.

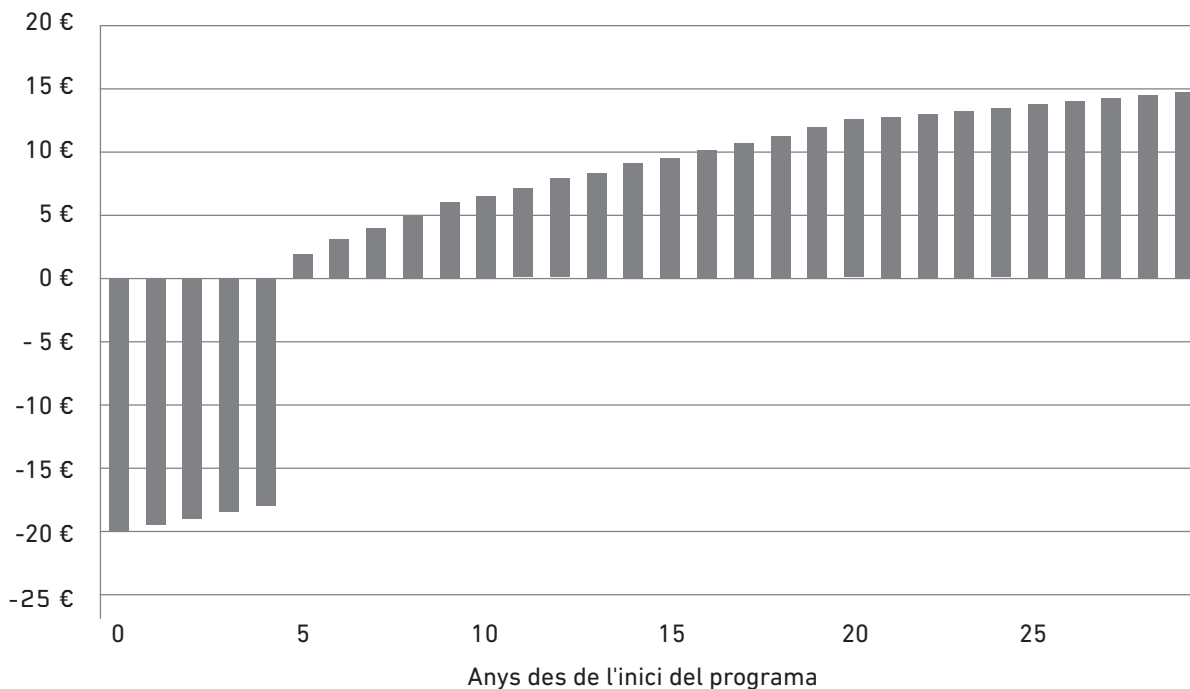
Una pràctica comuna per monetitzar l'impacte en les ACB en l'àmbit de les polítiques de justícia és basar-les en informació sobre el cost dels diferents esdeveniments que les intervencions pretenen evitar. Per exemple, si una intervenció està enfocada a evitar delictes greus, la valoració monetària dels seus beneficis (comparada amb l'*status quo*) s'obté de la multiplicació del cost d'un delictes greu pel nombre de delictes d'aquest tipus evitats gràcies a la intervenció. Però aquesta aproximació no és vàlida quan l'impacte de les intervencions es mesura en resultats positius assolits, no en esdeveniments negatius evitats. La valoració monetària dels beneficis d'un programa de millora de salut de la població penitenciària s'ha de basar en el valor que els individus assignin a aquesta millora de salut, juntament amb el seu possible impacte sobre el consum de recursos.

3.4 DESCOMPTE TEMPORAL DELS COSTOS I BENEFICIS

Com s'ha establert anteriorment, en una avaluació econòmica s'han de considerar tots els efectes sobre l'ús de recursos i sobre els beneficis de les intervencions avaluades i, per aquest motiu, els horitzons temporals han d'incloure períodes que habitualment van més enllà de la durada del programa.

Un cas que exemplifica la importància de l'horitzó temporal seria el d'un programa que tingués com objectiu principal la rehabilitació d'adolescents que hagin delinquit. En aquests casos, la durada de l'impacte sobre aquests adolescents es pot allargar durant diverses dècades, mentre que el temps que aquests individus estiguin rebent serveis del programa pot ser d'uns pocs anys. Per tant, beneficis i costos del programa esdevenen en moments diferents. De la mateixa manera, la posada en marxa de programes i polítiques que tenen com objectiu la millora de la gestió de l'administració de justícia (digitalització de processos o centralització de serveis i activitats en els jutjats, per exemple) acostumen a tenir un impacte que va més enllà del període inicial d'implementació d'aquests nous sistemes. El Gràfic 11 il·lustra de forma genèrica el saldo net (beneficis valorats monetàriament menys costos) de programes com els descrits al llarg dels anys de durada de l'impacte, és a dir, de l'horitzó temporal de l'avaluació.

Gràfic 11. Saldo net monetari al llarg de la durada de l'impacte d'un programa (milions d'euros)

Font: Elaboració pròpia

Si l'avaluació agregués directament aquestes costos i beneficis estaria cometent un error ja que no estaria considerant un element important: els individus fan una valoració desigual dels beneficis i costos en funció del moment en què es donen. En aquesta valoració, la majoria d'individus prefereixen posposar els costos i gaudir dels beneficis el més aviat possible. En altres paraules, el consum present es valora més que el consum futur o, si es parla de costos, els sacrificis presents pesen més que els sacrificis futurs. Aquest comportament dels individus es denomina preferència temporal i s'ha d'incorporar a les avaluacions econòmiques. És a dir, quan els programes tenen costos i beneficis que es reparteixen al llarg del temps, cal introduir ajustaments basats en la preferència temporal, de manera que uns i altres siguin comparables.

Per a aquesta homogeneïtzació es recorre al procediment del descompte, que consisteix a expressar tots els valors futurs en el seu valor equivalent en el moment actual. Per fer-ho, s'utilitza el factor de descompte que quantifica la preferència temporal dels individus i que és igual a $1 + r$, sent r la taxa de descompte. Aquest factor es basa en el fet que perquè un individu sigui diferent entre una quantitat **A** en el moment actual i una altra **B** d'aquí un any, atesa la preferència temporal dels individus, aquesta quantitat **B** ha de ser major que **A**. El valor relatiu de **B** respecte d'**A**, és a dir, quant més elevada ha de ser la quantitat **B** respecte de la quantitat **A** perquè a un individu li compensi no obtenir **A** avui a canvi de rebre **B** d'aquí un any, és el que determina la taxa de descompte; $B/A = (1+r)$.

Per tant, la quantitat X d'aquí un any ha de tenir un valor d' $X/(1+r)$ en el moment actual o present, de manera que les dues opcions siguin igualment valorades. Per exemple, la quantitat de 1.000 € d'aquí un any, suposant una taxa de descompte del 5%, té un valor actual o present de 952,4 € ($1000/1+0,05$). És a dir, és indiferent rebre (o gastar) 1000 € d'aquí un any o rebre (o gastar) 952,4 € en el moment present. En termes generals, el valor actual d'una quantitat futura és igual a aquest valor dividit entre $(1+r)^t$, sent t el nombre de períodes transcorreguts des del moment present fins el moment en què es gaudeix de l'ingrés o s'efectua el pagament.

Així doncs, una vegada establerta una taxa de descompte, aquesta s'ha d'utilitzar en les avaluacions econòmiques per expressar en euros d'avui els fluxos monetaris futurs que estiguem considerant: només costos en el cas d'una ACE⁷, i costos i beneficis en una ACB. Per tant, si denotem amb F_t el flux monetari que es produeix en cadascun dels anys (t) i amb r la taxa de descompte seleccionada, el valor rellevant a considerar és l'acumulació al llarg del temps dels diversos fluxos degudament descomptats o, en termes tècnics, el que es denomina «valor actual» (VA):

$$VA = F_0 + \frac{F_1}{1+r} + \frac{F_2}{(1+r)^2} + \frac{F_3}{(1+r)^3} + \dots + \frac{F_t}{(1+r)^t}$$

Per mostrar la necessitat de descomptar costos i beneficis futurs, pot resultar útil un exemple numèric. La suma del total dels saldos nets mostrats en el Gràfic 11 dona un valor de 155 milions d'euros, mentre que si s'apliqués una taxa de descompte del 3%, el valor que s'obté és de 53 milions.

L'elecció de la taxa de descompte tindrà un paper fonamental a l'hora de valorar els costos de les diferents alternatives d'una ACE, o els costos i els beneficis en una ACB, ja que en la mesura en què la «temporalitat» dels fluxos difereix entre opcions, els valors actuals de cadascuna d'elles poden ser molt diferents. En l'exemple numèric esmentat, si la taxa de descompte emprada fos del 7% en lloc del 3%, el saldo net total (descomptat) seria negatiu i igual a -11 milions d'euros.

En conseqüència, l'elecció del valor de la taxa de descompte suscita controvèrsia. Una primera opció és seguir les recomanacions sobre quina taxa utilitzar d'organismes internacionals com la Comissió Europea o de les diferents administracions responsables. Una altra opció és adoptar una visió més pragmàtica com la que segueixen, per exemple, Cellini i Kee (2010), i presentar els diferents resultats que s'obtenen quan s'usen valors d'entre el 2% i el 7% que, segons aquests autors, constitueixen l'interval de valors que habitualment consideren les avaluacions econòmiques de polítiques públiques de països desenvolupats.

3.5 INTERPRETACIÓ DE RESULTATS I CRITERIS DE DECISIÓ

Una vegada calculats els costos i resultats de les alternatives avaluades, el pas següent és agregar i sintetitzar aquesta informació de manera que permeti determinar-ne l'eficiència. Aquest procés és rellevant per a les tècniques d'anàlisi cost-efectivitat i anàlisi cost-benefici, però no per a la resta. En el cas d'una anàlisi de minimització de costos, el criteri per determinar l'eficiència consisteix a escollir simplement l'opció amb menors costos, mentre que en una anàlisi cost-conseqüències es deixa al criteri del decisor públic l'elecció, llevat que es doni el cas d'una alternativa amb menors costos i millors resultats en totes les mesures.

En l'ACE, la mesura que s'utilitza per comparar les diferents alternatives entre si s'anomena ràtio cost-efectivitat incremental (RCEI) i, tal com el seu nom indica, s'obté dividint els costos incrementals actualitzats del programa (ΔC) entre els resultats (ΔE) addicionals obtinguts, mesurats en unitats naturals:

$$\frac{\text{Costos Programa} - \text{Costos Alternativa}}{\text{Efectivitat Programa} - \text{Efectivitat Alternativa}} = \frac{\Delta C}{\Delta E}$$

Cal aclarir que l'RCEI resulta rellevant en el cas que una intervenció (sigui el programa a avaluar o l'alternativa) sigui més efectiva i al mateix temps més costosa. Quan existeix una opció que és més efectiva i menys costosa, no té sentit calcular l'RCEI perquè ja es pot determinar quina és l'alternativa més eficient.

L'RCEI determina per al programa avaluat respecte de l'alternativa quin és el cost del sacrifici a realitzar, en recursos addicionals, per poder obtenir una unitat addicional de resultats; en altres paraules, quin és el cost unitari al qual el programa proporciona els resultats addicionals assolits.

Si l'RCEI d'un programa de prevenció de la delinqüència juvenil és igual a 3.000 €, i l'efectivitat es mesura en reincidències, aquest valor indica que mitjançant el programa es pot evitar una reincidència a un cost (addicional) de 3.000 €. No obstant això, aquesta informació no és suficient per saber si resulta eficient evitar aquesta reincidència si el cost és de 3.000 €. Per determinar l'eficiència, en teoria, és necessari saber quina és la disponibilitat a pagar de la societat per obtenir el resultat. Si aquesta disponibilitat a pagar és major que l'RCEI, el programa és eficient. El problema rau en el fet que no hi ha cap manera de determinar quina és aquesta disponibilitat social a pagar, així que la disjuntiva es trasllada al decisor polític, qui ha d'establir si l'RCEI és superior o inferior al màxim que ell estigui disposat a pagar per unitat de resultat.

Aquest grau de discrecionalitat no es dóna en el cas de les anàlisis cost-benefici, i això constitueix un dels seus avantatges més rellevants. En les ACB, atès que tant els costos com els beneficis estan mesurats en la mateixa unitat, només cal fer una comparació directa entre

ells. Per presentar aquesta comparació existeixen, bàsicament, tres mesures alternatives: la ràtio benefici/cost, el valor actual net (VAN) i la taxa interna de rendiment (TIR). La primera d'aquestes mesures, tal com el seu nom indica, s'obté simplement dividint els beneficis actualitzats entre els costos actualitzats, i la seva interpretació és ben senzilla: un programa social resulta socialment atractiu, des d'una perspectiva econòmica, si el valor d'aquesta ràtio és superior a la unitat, i no ho és en cas contrari.

Al seu torn, el VAN s'obté restant dels beneficis que es deriven del programa, degudament actualitzats, els costos que ha implicat dur-lo a terme, també actualitzats. En concret, si B_t correspon als beneficis durant l'any t , C_t són els costos en aquest mateix any i N és el nombre d'anys durant els quals la intervenció o programa té incidència, l'expressió del VAN és la següent:

$$VAN = \sum_{t=0}^N \frac{B_t - C_t}{(1+r)^t}$$

Finalment, una mesura alternativa és la TIR, que es defineix com la taxa de descompte que iguala els beneficis i els costos o, en termes formals, l' r que soluciona l'equació següent:

$$\sum_{t=0}^N \frac{B_t}{(1+r)^t} = \sum_{t=0}^N \frac{C_t}{(1+r)^t}$$

La gran virtut de la TIR respecte de la informació que proporciona el VAN és que, a l'hora de comparar els resultats d'una determinada avaluació econòmica amb els d'altres estudis, aquesta no es veu afectada per la possible utilització de taxes de descompte diferents, un fet força probable si s'opta per utilitzar el VAN.

3.6 AVALUACIÓ DE LA SOLIDESA DELS RESULTATS MITJANÇANT ANÀLISIS DE SENSIBILITAT

En l'aplicació pràctica dels mètodes d'avaluació econòmica que s'han descrit, és necessari establir hipòtesis sobre alguns dels factors que determinen la valoració que s'acaba fent dels costos, dels resultats i dels beneficis. Aquesta necessitat de basar l'anàlisi en hipòtesis serà major en les avaluacions econòmiques ex ante, ja que es formulen sobre intervencions que encara no s'han produït, però també és rellevant en les avaluacions ex post.

Per exemple, una avaluació d'un nou sistema de videoconferència per a experts i testimonis en els judicis pot estimar una reducció del 50% del nombre de judicis ajornats gràcies al nou sistema. Tanmateix, i malgrat que aquesta estimació es pot obtenir

mitjançant mètodes molt sòlids (per exemple, un disseny experimental), sempre hi ha un possible marge de variabilitat que podria implicar que el veritable valor pugui situar-se en un interval d'entre el 40% i el 60%. Igualment, quan es calcula el cost dels recursos (i de la valoració monetària dels beneficis en el cas d'una ACB), per exemple, d'un programa de formació ocupacional a presons, s'utilitzen valors del cost unitari dels diferents recursos, cost/hora de formador, cost/hora d'ús d'una aula, etc. que també tenen un interval de variabilitat.

Cada supòsit que es fa en una avaluació econòmica tindrà un efecte sobre el resultat final de l'anàlisi i, en alguns casos, fins i tot sobre la decisió de finançar o no una determinada política o programa. Per oferir informació d'aquest impacte de la variació en els supòsits sobre els resultats es recomana dur a terme una anàlisi de sensibilitat, és a dir, un estudi sobre com canvien els resultats de l'avaluació quan es modifiquen els supòsits formulats per obtenir-los. Així doncs, tota avaluació hauria d'incloure una secció on s'identifiquessin els supòsits en què s'han basat els resultats, i presentar com aquests resultats podrien canviar si s'haguessin escollit altres supòsits.

Existeixen dos tipus d'anàlisi de sensibilitat: determinística i probabilística. En el primer tipus se substitueixen els valors utilitzats dels paràmetres per altres valors, habitualment els valors «extrems» de l'estimació dels paràmetres. Existeixen dos tipus d'anàlisi de sensibilitat determinística: parcial i de «cas extrem». La primera consisteix a variar cada vegada un únic supòsit, mantenint constant tota la resta: d'aquesta manera, si els resultats que s'obtenen amb cada anàlisi parcial no varien massa respecte dels inicials, podem atorgar una major solidesa a les nostres conclusions. Per la seva banda, quan s'opta per una anàlisi de sensibilitat de «cas extrem», el que es fa és fixar per a tots els supòsits el valor «menys favorable» i els resultats que així s'obtenen (el pitjor dels escenaris possibles) es comparen amb els resultats inicials (l'anomenat escenari base); d'aquesta manera, si un determinat programa resulta econòmicament atractiu fins i tot en aquest escenari pitjor, llavors podem recomanar amb més confiança la seva adopció.

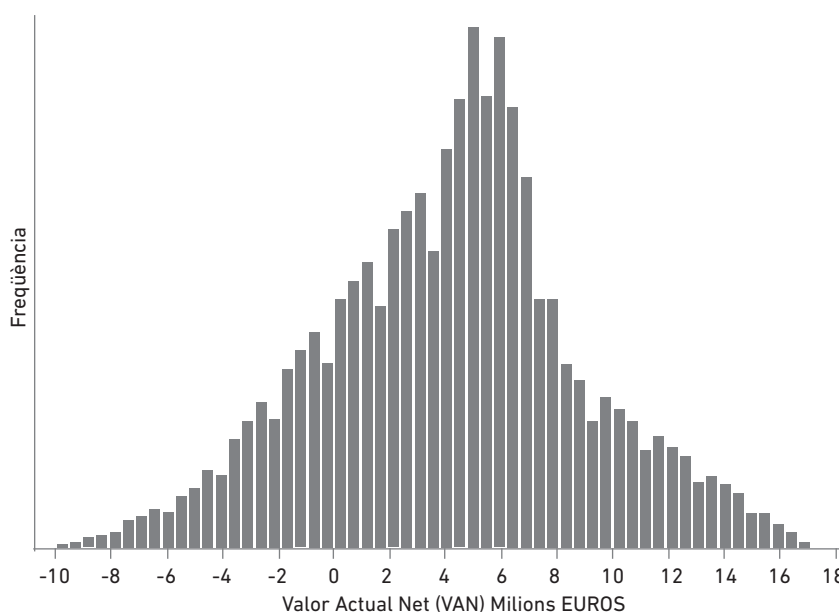
Pel que fa a les anàlisis de sensibilitat probabilístiques, es modifiquen tots els paràmetres simultàniament en base a la distribució estadística dels mateixos. En concret, mitjançant software específic, es repliquen milers de vegades els càlculs realitzats per obtenir els beneficis i costos emprant cada vegada uns valors diferents dels paràmetres.

Un cas pot il·lustrar la utilitat de realitzar anàlisis de sensibilitat probabilístiques en avaluacions econòmiques. Tornant al programa de prevenció de reincidència en joves delinqüents, podria resultar factible obtenir dades reals del seu impacte a 2-3 anys sobre les taxes de reincidència. Tanmateix, l'impacte del programa té una durada més extensa que la d'aquest seguiment (2-3 anys), per tant, cal estimar beneficis i costos durant un període més llarg. Per fer-ho, és necessari fer hipòtesis sobre quins seran els resultats

més enllà del període de seguiment. Per exemple, quina és la probabilitat de reincidència futura d'aquesta població si no ha reincidit en dos anys? Quin és l'augment de probabilitat que té aquesta població de seguir empleat en el futur si té una feina estable als dos anys? Les respostes a aquestes preguntes i, per tant, el valor dels paràmetres a utilitzar, s'han de basar en estudis que hagin analitzat aquests fenòmens. Això no obstant, i malgrat que aquests estudis siguin molt robustos científicament, la utilització d'aquests paràmetres afegeix incertesa als resultats, ja que es tracta d'estimacions.

En el cas esmentat, per exemple, el valor del VAN obtingut de l'ACB del programa de prevenció de reincidència podria haver estat de 4,2 milions d'euros. Mitjançant una anàlisi de sensibilitat probabilística, es podria avaluar la solidesa dels resultats de l'anàlisi incorporant la incertesa creada per la utilització de paràmetres. Els resultats de l'anàlisi esmentada en aquest hipotètic exemple es mostren en el Gràfic 12. El gràfic mostra el VAN de les diferents simulacions que repliquen l'anàlisi quan s'introdueix la incertesa dels paràmetres emprats. Aquesta anàlisi permet obtenir la probabilitat que el programa avaluat sigui eficient (és a dir, tingui un VAN major que zero) mitjançant el càlcul del percentatge de simulacions amb VAN positiu sobre el total (81% segons les dades fictícies mostrades en el gràfic).

Gràfic 12. Anàlisi de sensibilitat probabilística d'una ACB.

Font: *Elaboració pròpia*

3.7 L'AVALUACIÓ DE L'AVALUACIÓ

L'última fase d'una avaluació econòmica és, precisament, avaluar l'avaluació econòmica. Aquest és un exercici que resulta molt útil per detectar errors o carències de l'anàlisi i, en la mesura

possible, corregir-los. S'ha de subratllar que, encara que en aquesta guia es planteja com un exercici que cal fer després de la finalització de l'estudi, és convenient que aquest procés sigui continu durant la realització de l'anàlisi. I per aconseguir-ho és útil recórrer a les anomenades *check lists*, formades per un llistat de preguntes sobre aspectes clau que l'avaluació ha d'haver tingut en compte. Aquestes eines també són adequades per a l'anàlisi de la qualitat d'estudis d'avaluació econòmica publicats.

En la Taula 10 es presenta una eina com les descrites procedent d'una guia prèviament publicada per Ivàlua (Raya i Moreno, 2013) i que, tot i que no és específica per a avaluacions en l'àmbit de les polítiques de justícia, resulta igualment vàlida. L'únic aspecte clau que la *check list* aquí mostrada no menciona explícitament és l'elecció de la perspectiva de l'anàlisi. Tot i així, aquesta és una elecció clau que té impacte sobre diferents parts de l'anàlisi i, tal com s'ha plantejat anteriorment en aquesta guia, s'ha d'explicitar a l'inici de l'anàlisi. La perspectiva també està relacionada amb el punt 9 de la *check list*, la distribució dels costos i beneficis. Presentar els resultats utilitzant diferents perspectives adoptades permet analitzar l'impacte dels programes per als diferents agents rellevants.

Taula 10. *Check list* de l'avaluació econòmica.

CHECK LIST

1. La qüestió a què pretén contestar l'estudi ha d'estar ben definida. Per a això ha de quedar ben clar que hi ha una alternativa –o més d'una– amb què es compara el projecte i s'han de mesurar tant els costos com els beneficis de les alternatives que s'avaluen comparativament.

2. Les alternatives han d'estar ben especificades. S'han d'especificar totes aquelles circumstàncies que envolten el projecte que s'avalua i les alternatives, justificant la possible omisió d'alternatives rellevants o la inclusió, quan correspongui, de l'opció «sense programa».

3. L'efectivitat del programa ha d'estar ben estimada. És necessari explicitar la procedència de les dades sobre efectivitat, si s'han obtingut d'assajos controlats o proves pilot, si procedeixen de la revisió de la literatura, si s'ha recorregut a models teòrics o a exercicis d'altres països i, en aquest cas, quins han estat els supòsits utilitzats.

4. Els costos i resultats rellevants de cada alternativa han d'estar ben identificats, mesurats i valorats. S'ha de comprovar que en l'estudi s'hagin considerat tots els efectes positius i negatius del programa, mesurats en unitats físiques i, finalment, valorats amb mètodes fiables. S'ha de justificar la manera triada per obtenir els valors, si s'ha recorregut a preus de mercat o si aquests han patit algun tipus d'ajust. Ha de quedar prou demostrat que la metodologia escollida per valorar els resultats –és a dir, el tipus d'anàlisi– és l'apropiada per a l'objecte d'estudi.

5. Els costos i resultats han d'estar ajustats en funció del moment del temps en què es produeixen. Si els costos i els resultats s'estenen al llarg de successius períodes de temps, s'ha de tractar la qüestió del descompte i justificar l'elecció de la taxa de descompte o, en el seu cas, de les diferents taxes utilitzades per actualitzar els costos i les conseqüències del programa. Així mateix, s'ha de justificar la taxa d'inflació utilitzada.

6. Els costos i resultats de l'avaluació han de ser objecte d'una anàlisi incremental. S'ha de recordar que l'interès no rau en els costos i beneficis mitjos de cada opció, sinó en els costos i beneficis incrementals –marginals– que suposa un programa respecte de l'utilitzat com a referència.

7. L'avaluació ha d'incorporar l'efecte de la incertesa. L'informe ha d'incloure el tractament de la incertesa, en forma d'anàlisi estadística si les dades –o part d'elles– són estocàstiques. En cas que es dugui a terme una anàlisi de sensibilitat, s'ha de justificar el rang de variació dels paràmetres considerats, així com valorar el seu impacte sobre les conclusions.

8. Els resultats han de presentar-se mitjançant un índex de decisió. Com a norma general, però particularment en el cas que l'anàlisi estigui específicament orientada a informar la presa de decisions sobre assignació de recursos, el resultat final s'ha de formalitzar a un índex de decisió del tipus ràtio cost-benefici, VAN o TIR.

9. La distribució dels costos i beneficis ha de ser explícita. La presentació dels resultats en forma de mitjanes amaga la distribució dels guanys i les pèrdues derivades del programa avaluat. L'informe ha d'explicitar, com a mínim, i de forma detallada, qui guanya i qui perd, ja que aquesta informació constitueix un input bàsic per a la presa de decisions.

Notes:

⁵ Atès el caràcter introductori d'aquesta guia, i que té com a focus l'avaluació econòmica, no es proporcionarà aquí una descripció detallada d'aquestes tècniques i dissenys. Per a les persones interessades a ampliar coneixements en aquest àmbit, existeixen dos recursos, també produïts per Ivàlua, que poden resultar útils (Blasco y Casado, 2009; Vera-Hernández, 2011).

⁶ A Raya i Moreno (2013) es presenta una discussió detallada sobre les limitacions d'aquests mètodes.

⁷ No hi ha unanimitat pel que fa al descompte de resultats (efectivitat) quan aquests es mesuren en unitats naturals (en una ACE). En qualsevol cas, el procés és idèntic al descrit per als costos i es recomana utilitzar la mateixa taxa de descompte per a costos i resultats.

4. CONCLUSIONS

La presa de decisions públiques ha d'estar el millor informada possible per així aconseguir un major impacte en la societat. Amb aquest objectiu, a l'hora de decidir quines activitats o programes es posen en marxa per resoldre un problema o cobrir una necessitat, no només és necessari saber si la intervenció proporcionarà els resultats que es pretenen, sinó també conèixer el cost d'obtenir aquests resultats. Per tant, és rellevant tenir informació sobre el nivell d'eficiència de les intervencions.

Aquesta informació sobre l'eficiència permet una correcta prioritització dels recursos disponibles per assolir una de les finalitats de la intervenció pública: maximitzar els resultats obtinguts. Exactament quins són aquests resultats que cal maximitzar, i quins són més prioritaris, són qüestions obertes a discussió i constitueixen l'objecte de la decisió política. Reduir les taxes de reincidència penitenciària, reduir el nombre de delictes, augmentar les possibilitats d'integració de joves amb historial delictiu o millorar el funcionament de l'administració de justícia són alguns dels resultats en l'àmbit de l'administració de justícia, el suport i la gestió d'aquesta administració i l'execució penal.

En aquest context, l'avaluació econòmica és l'eina que proporciona la informació necessària per determinar l'eficiència dels diferents programes. Aquesta guia ha presentat d'una forma introductòria aquesta tècnica, intentant adoptar un enfocament pràctic que permetés una primera aproximació a la realització d'una anàlisi d'aquest tipus. Atès aquest caràcter, és necessari recalcar una sèrie de missatges clau que cal considerar a l'hora d'emprendre la realització d'una avaluació econòmica:

- Sempre s'ha de considerar més d'una alternativa, i valorar els costos i beneficis addicionals d'implementar una política.
- Obtenir mesures robustes de l'impacte de les intervencions avaluades és una condició necessària per a la realització d'avaluacions econòmiques. La qualitat i utilitat de la informació que proporciona l'avaluació econòmica depèn directament de l'avaluació de l'impacte de les intervencions en què es basa.
- Una altra informació que resulta necessària per a la realització de les avaluacions econòmiques són les dades sobre costos unitaris i preus, i també sobre l'ús dels diferents recursos. En l'àmbit de les polítiques de justícia, obtenir aquesta informació acostuma a requerir estimacions i, per tant, cal comprovar la seva influència sobre els resultats mitjançant anàlisis de sensibilitat.

- Aquestes anàlisis són també molt útils per valorar la robustesa de les estimacions de l'impacte a llarg termini dels programes avaluats, d'especial rellevància per a polítiques de prevenció de delictes i de reinserció en la societat de reclusos, ja que el cost és immediat però els beneficis acostumen a ser diferits en el temps.
- En darrer lloc, la perspectiva de l'anàlisi que s'adopti és un element clau que té un gran impacte sobre els resultats de les avaluacions econòmiques. Aquesta elecció és d'especial rellevància en casos en què els costos i els beneficis dels programes recauen sobre diferents agents, motiu pel qual l'adopció de perspectives limitades, como la de l'administració que finança la política, pot proporcionar informació esbiaixada sobre l'eficiència de les polítiques.

Una major difusió de l'avaluació econòmica com a eina en la presa de decisions públiques permetria que els resultats d'aquestes decisions fossin millors. No es tracta de substituir el criteri polític per un de tècnic basat exclusivament en l'eficiència, sinó de contribuir al fet que quan els decisors polítics ponderen les conseqüències de les polítiques respecte de diferents aspectes (distributius, territorials, d'oportunitat política, etc.), es consideri la seva eficiència, i que aquesta hagi estat valorada adequadament mitjançant l'ús d'un instrumental analític rigorós com és el de l'avaluació econòmica.

5. GUIA DE RECURSOS

5.1 MANUALS I GUIES

Avaluació econòmica en general

- Raya, Josep Maria; Moreno, Iván (2013). *Introducción a la evaluación económica*. Barcelona: Ivàlua. (Colección Ivàlua de guías prácticas, 9)

Avaluació econòmica aplicada a l'àmbit de les polítiques de justícia

- Dossetor, Kym. *Cost-benefit analysis and its application to crime prevention and criminal justice research*.
<http://www.aic.gov.au/media_library/publications/tbp/tbp042/tbp042.pdf>
- Downey P. Mitchell; Roman, J.K. *Cost-Benefit Analysis: a Guide for Drug Courts and other Criminal Justice Programs*. U.S. Department of Justice. Office of Justice Programs, 2014. <<https://csgjusticecenter.org/reentry/publications/cost-benefit-analysis-a-guide-for-drug-courts-and-other-criminal-justice-programs/>>
- Henrichson, Christian (2014). *Using Cost-Benefit Analysis for Justice Policymaking*. New York: Vera Institute of Justice. <<http://cbkb.org/wp-content/uploads/2014/04/Using-Cost-Benefit-Analysis-for-Justice-Policymaking.pdf>>
- Henrichson, Christian; Galgano, Sarah. *A Guide to Calculating Justice-System Marginal Costs*. New York: Vera Institute of Justice, 2013. <<http://cbkb.org/wp-content/uploads/2013/05/A-Guide-to-Calculating-Justice-System-Marginal-Costs-050213.pdf>>
- Henrichson, Christian; Rinaldi, Joshua. *Cost-Benefit Analysis and Justice Policy Toolkit*. New York: Vera Institute of Justice, 2014. <<http://cbkb.org/wp-content/uploads/2014/12/cba-justice-policy-toolkit.pdf>>
- Matthies, Carl (2014). *Advancing the Quality of Cost-Benefit Analysis for Justice Programs*. New York: Vera Institute of Justice. <<http://cbkb.org/wp-content/uploads/2014/03/Advancing-the-quality-of-CBA.pdf>>

5.2 E-RECURSOS

- Institut d'anàlisi de polítiques públiques de l'estat nord-americà de Washington que ofereix estimacions del cost-benefici de diferents programes obtingudes a partir d'un model que compila informació sobre efectivitat i ús de recursos:
<<http://www.wsipp.wa.gov/BenefitCost>>
- Repositori del Regne Unit que compila informació sobre els impactes, inclòs l'econòmic, de diferents intervencions i polítiques de l'àmbit policial i judicial:
<<http://whatworks.college.police.uk/toolkit/Pages/Toolkit.aspx>>
- Repositori dels Estats Units de diferents tipus de recursos (articles, guies, presentacions, seminaris en línia) sobre polítiques en l'àmbit de la justícia i que permet fer cerques específiques sobre recursos relacionats amb l'avaluació econòmica.
<<http://www.vera.org/resources>>
- Repositori dels Estats Units que compila evidència sobre l'efectivitat de programes que tenen com a població objectiu els individus que tornen a la comunitat després de complir condemna: <<https://whatworks.csgjusticecenter.org/>>

6. BIBLIOGRAFIA

Blasco, J. (2009). *Cómo iniciar una evaluación: oportunidad, viabilidad y preguntas de evaluación*. Barcelona: Ivàlua. (Colección Ivàlua de guías prácticas, 1)

Blasco, J.; Casado, D. (2009). *Evaluación de impacto*. Barcelona: Ivàlua. (Colección Ivàlua de guías prácticas, 5)

Cellini, S.R.; Kee, J.E. (2010). "Cost-Effectiveness and Cost Benefit Analysis". A: Wholey, Joseph S.; Hatry, Harry P.; Newcomer, Kathryn E. [Eds.] Chapter 21 of *Handbook of Practical Program Evaluation*. 3rd Ed. San Francisco, CA: Jossey-Bass (p. 493- 530).

Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (2014). *Taxa de reincidència penitenciària 2014*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

Cohen, Mark A. (2000). "Measuring the costs and benefits of crime and justice". A: *Measurement and analysis of crime and justice*. Washington, DC: National Institute of Justice (p. 263–316).

Greenwood, P. W.; Model, K. E.; Rydell, C. P., [et al.] (1996). *Diverting Children From a Life of Crime: Measuring Costs and Benefits*. Santa Monica, CA: Rand Corporation.

McCollister, K.E.; French M.T.; Fang H. (2010). "The Cost of Crime to Society: New Crime-Specific Estimates for Policy and Program Evaluation". *Drug and Alcohol Dependence* 108, 1-2 (2010), p. 98-109.

McIntosh, C.; Li, J. (2012). *An introduction to economic analysis in crime prevention: the why, how and so what*. National Crime Prevention Center. (Research report: 2012-5)

Raya, J.M.; Moreno, I. (2013). *Introducción a la evaluación económica*. Barcelona: Ivàlua. (Colección Ivàlua de guías prácticas, 9)

Roman, John (2013). "Cost-Benefit Analysis of Criminal Justice Reforms". *National Institute of Justice Journal*, 272, p. 31-38.

Vera-Hernández, M. (2011). "Un passeig per les tècniques d'avaluació d'impacte". *Avaluació per al Bon Govern*. Barcelona: Ivàlua.

